

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра фінансів

На правах рукопису

ОЗІМОК КОСТЯНТИН ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ
РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
СТАЩУК ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4
засідання кафедри фінансів
від 14.11.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Стащук О. В.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Озімок К. В. Формування та використання фінансових ресурсів підприємств.

В роботі досліджено теоретико-методичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Встановлено, що фінансові ресурси відіграють неабияку роль не лише у забезпеченні оптимального фінансового стану, а й у гарантуванні безпечного розвитку підприємств. Систематизовано ознаки класифікації фінансових ресурсів підприємств та визначено їх види. Вивчено методику аналізу стану, динаміки фінансових ресурсів підприємств, оцінювання ефективності їх формування та використання, проведено відповідне аналітичне дослідження на прикладі окремого підприємства. Виокремлено основні складові механізму управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема: цілі, завдання, принципи, об'єкт, суб'єкт, методи управління та інструментарій управління. Проведено аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства на основі коефіцієнтів. Обґрунтовано сутність, мету та основні напрями оптимізації фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Виявлено основні проблеми формування та ефективного використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств з використанням SWOT-аналізу. Визначено, що оптимальна структура фінансових ресурсів підприємства повинна забезпечувати максимальну ефективність діяльності підприємства.

Наукова новизна роботи полягає у розвитку понятійно-категоріального апарату фінансових ресурсів підприємств та їх типологічних характеристик. Практичне значення полягає у тому, що сформульовані у роботі теоретичні узагальнення та висновки, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для удосконалення освітніх компонентів «Фінансова звітність суб'єктів господарювання», «Фінансова безпека суб'єктів господарювання».

Ключові слова: фінансові ресурси, управління фінансовими ресурсами, підприємства, оптимізація фінансових ресурсів, методи аналізу, власні та позикові фінансові ресурси, фінансова стійкість, фінансовий леверидж.

SUMMARY

Ozimok K. V. Formation and usage of financial resources of enterprises.

The article examines the theoretical and methodological aspects of formation and usage of the financial resources of an enterprise. It is established that financial resources play a significant role not only in ensuring the optimal financial condition, but also in ensuring the safe development of enterprises. The signs of classification of financial resources of enterprises are systematized and their types are defined. The methodology for analyzing the status and dynamics of financial resources of enterprises, evaluating the effectiveness of their management is studied, and a corresponding analytical study is carried out on the example of a single enterprise. The main components of the mechanism for managing the financial resources of an enterprise are allocated, in particular: goals, objectives, principles, object, subject, management methods and management tools. An analysis of the efficiency of formation and usage of financial resources of enterprise on the basis of coefficients is carried out. The essence, purpose and main directions of optimization of financial resources of economic entities are substantiated. The main problems of formation and efficient use of financial resources of domestic enterprises using the SWOT analysis are identified. It is determined that the optimal structure of financial resources of enterprise should ensure maximum efficiency of the enterprise.

The scientific novelty of the work is the development of the conceptual and categorical apparatus of financial resources of enterprises and their typological characteristics. The practical significance is that the theoretical generalizations and conclusions, practical analysis and proposals formulated in the work can become the basis for improving the educational components “Financial Reporting of Business Entities” and “Financial Security of Business Entities”.

Keywords: financial resources, financial resources management, enterprises, optimization of financial resources, methods of analysis, own and borrowed financial resources, financial stability, financial leverage.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Визначення сутності та значення фінансових ресурсів підприємства, їх характеристика та класифікація.....	6
1.2. Методичні основи аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства.....	11
1.3. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємств.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ	21
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства.....	21
2.2. Аналіз стану та тенденцій формування й використання фінансових ресурсів підприємства у 2021 – 2024 роках.....	26
2.3. Оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства протягом 2021 – 2024 років.....	36
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ	45
3.1. Сучасні проблеми формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств.....	45
3.2. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства як метод управління.....	50
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. Динамічний розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується значними економічними суперечностями, зумовленими одночасною дією умов ринкової трансформації, глобалізації та цифровізації, а також чинниками повномасштабного вторгнення росії в Україну. Однією з найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні підприємства, є недостатня ефективність організації управління їхніми фінансовими ресурсами, а також нестача фінансових ресурсів суб'єктів господарювання для ведення безперебійної та безпекоорієнтованої фінансово-господарської діяльності. З огляду на те, що фінансові ресурси - найважливіший чинник економічного зростання, управління фінансовими ресурсами підприємств є однією із найважливіших сфер фінансового менеджменту на підприємстві.

В умовах ринкової економіки фінансові ресурси виконують вирішальну роль в ефективному функціонуванні підприємств. Особливої уваги вони потребують в умовах дії загроз воєнного стану, що спричиняє їх нестачу, сповільнення їх обороту, високу вартість тощо, що у підсумку знижує як ефективність формування та використання фінансових ресурсів підприємств, так й ефективність фінансової політики підприємств загалом.

Теоретико-методичною основою дослідження проблематики ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, таких, як: Бланк І. О., Брігхем Ю., Дж.К. Ван Хорн, О.Д. Василик, Квасовський О.Р., Коллас Д., Лігоненко Л.О., Монтгомері С., Палій В.Ф., Рішар Ж., Сігел Д.Г., Холт Р.Н. та ін.

Мета даної роботи є узагальнення теоретичних, методичних та практичних підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств та на їх основі формулювання напрямів вдосконалення управління фінансовими ресурсами.

Для досягнення поставленої мети у роботі було визначено такі завдання:

- визначити сутність і значення фінансових ресурсів підприємства у розвитку підприємства та провести їх класифікації;
- узагальнити методику аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства;
- визначити механізм управління фінансовими ресурсами підприємств;
- провести оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства;
- проаналізувати стан та тенденції формування та використання фінансових ресурсів підприємства у 2021 – 2024 роках;
- оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства протягом 2021 – 2024 років;
- дослідити сучасні проблеми формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних суб'єктів господарювання;
- встановити оптимальну структуру фінансових ресурсів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарської діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні підходи до управління фінансовими ресурсами підприємств.

Матеріалами дослідження є зібрані, опрацьовані й узагальнені первинні матеріали економічних досліджень, фінансова звітність підприємств; офіційні матеріали Державної служби статистики України; законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, монографії та науково–аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

У процесі дослідження використовуються такі методи, як: аналізу та синтезу, системного підходу, узагальнення, методи абстрагування, індукції та дедукції – для формування теоретичних основ управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання; табличний, графічний, порівняння,

групування – у процесі аналізу стану, тенденцій та ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств; системний підхід, факторний аналіз та метод аналогій – для розробки оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства.

Наукова новизна роботи полягає у наступному:

- набуло подальшого розвитку дослідження понятійно-категоріального апарату фінансових ресурсів підприємств на основі узагальнення чинних підходів вітчизняних та зарубіжних науковців, що, на відміну від існуючих акцентує увагу на забезпеченні безпекоорієнтованого розвитку підприємства;

- набули подальшого розвитку типологічні характеристики фінансових ресурсів підприємств, що, на відміну від існуючих, ураховують їх взаємозв'язок із рівнем фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у випускній кваліфікаційній роботі теоретичні узагальнення та висновки, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для удосконалення освітніх компонентів «Фінансова звітність суб'єктів господарювання», «Фінансова безпека суб'єктів господарювання».

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були обговорені та отримали схвальні відгуки на Міжнародній науково-практичній конференції «Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації: управлінські виклики та перспективи» (м. Луцьк, 2025).

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Визначення сутності та значення фінансових ресурсів підприємства, їх характеристика та класифікація.

В економічній науковій та практичній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх змісту та ролі у відтворювальному процесі. Багато визначень, що відображені у фінансових словниках та науковій літературі не зовсім чітко відповідають сутності фінансових ресурсів або розкривають її не повністю. З огляду на вище зазначене, проведемо науковий пошук щодо формулювання змісту фінансових ресурсів підприємств.

Аналіз сутності фінансових ресурсів розпочнемо з визначення, яке наводиться у фінансовому словнику: «Фінансові ресурси — це грошові кошти, які перебувають у розпорядженні підприємств, господарських організацій та установ» [1]. Як бачимо, у наведеному значенні фінансові ресурси прирівнюються до коштів. Але кошти, які перебувають на поточному, валютному рахунках, у касі підприємства знеособлені й не мають цільового призначення. Отже, відбувається ототожнення фінансових ресурсів із грошовими, тоді як перші є специфічнішим явищем.

Теоретичні аспекти сутності та класифікації фінансових ресурсів досліджувалися багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями. Однак їхні погляди до цього часу різняться та зводяться до широкої дискусії щодо фінансових ресурсів як самостійної фінансової категорії. Так, Т.В. Романенко у своїх працях зазначає, що фінансові ресурси відображають матеріальне відображення фінансових відносин суб'єктів господарювання та розуміє під ними акумульовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб [2].

Бланк І. О. трактує фінансові ресурси підприємства як кошти, наявні у розпорядженні суб'єкта господарювання та зазначає, що метою їх формування є фінансування розвитку підприємства в майбутньому періоді [3, с. 32]. Разом з тим, В. Опарін розглядає фінансові ресурси як суму коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства [5]. На наш погляд, таке визначення має дещо вузьке значення, адже враховує лише напрями спрямування фінансових ресурсів, проте не ураховує, для прикладу, джерела їх формування.

Розглянемо також визначення фінансових ресурсів підприємств, запропоноване О. Філімоненковим. Науковець трактує фінансові ресурси підприємств як грошові надходження, доходи і нагромадження у фондовій і не фондовій формах, як грошовий капітал, вкладений у підприємство для одержання доходів і прибутку. Такий підхід автор пояснює тим, що в ринкових умовах господарювання термін «фонди» (як організаційна форма руху коштів у звітності підприємства) замінений на термін «капітал». [6, с. 13].

Дещо інший погляд на розуміння фінансових ресурсів підприємств має Петленко Ю. Автор вважає, що фінансові ресурси суб'єктів господарювання – це грошові кошти, які залучені в господарський обіг підприємства з різних джерел, сформованих під впливом організаційно-правових форм господарювання, призначених для покриття його власних потреб [7].

Гудзь О. у своїх дослідженнях дає таке трактування фінансовим ресурсам підприємства. Фінансові ресурси – сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства та призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства [8].

Як бачимо, серед науковців відсутній єдиний підхід та наукове бачення на проблематику визначення сутності фінансових ресурсів підприємств. Спільним для усіх визначень є те, що це є активи або грошові кошти, призначені для задоволення потреб підприємства. Водночас, на наш погляд, фінансові ресурси відіграють неабияку роль не лише у забезпеченні оптимального фінансового стану, а й у гарантуванні безпечного розвитку суб'єктів господарювання. З

огляду на вище зазначене, вважаємо, що фінансові ресурси підприємства – це сукупність активів підприємства, що сформовані з власних, позичених та залучених джерел з метою забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єктів господарювання, а також досягнення оптимального рівня їх фінансової безпеки.

Фінансові ресурси підприємств, переважаючою формою руху яких є фонди грошових коштів, мають такі характерні ознаки [9]:

- фінансові ресурси завжди виражають відношення власності, тобто вони належать або державі, або підприємствам, або населенню;
- фінансові ресурси завжди мають певне джерело створення і певне цільове призначення;
- формування й використання фінансових ресурсів завжди має свою правову сторону і регламентується законодавчими та нормативними актами.

Варто зазначити, що кожній групі фінансових ресурсів притаманні свої певні якісні ознаки та особливі властивості, які дозволяють їх однозначно ідентифікувати (рис. 1.1).

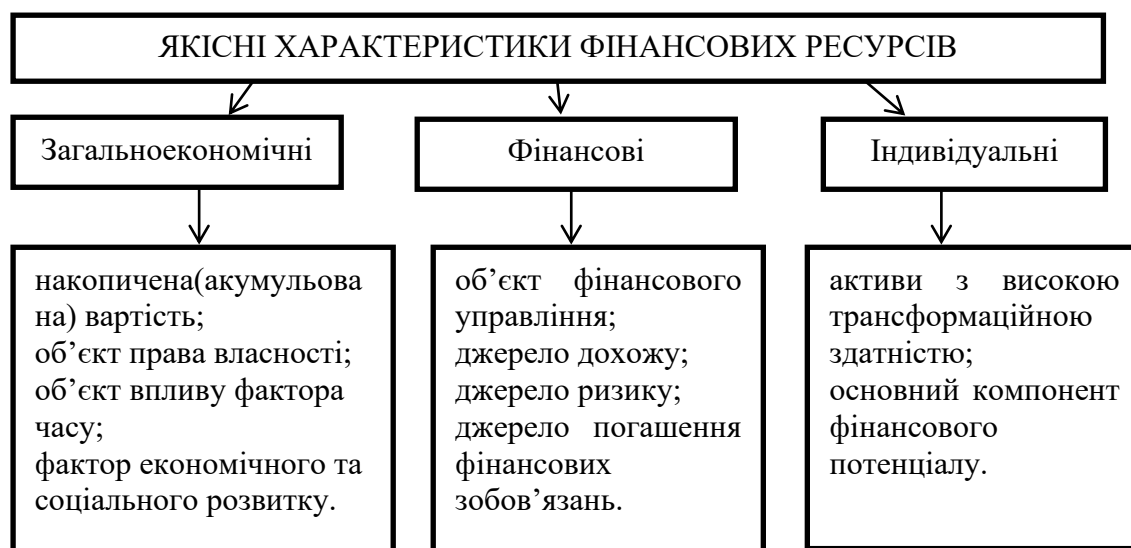

Рис. 1.1. Основні якісні характеристики фінансових ресурсів

Складено автором на основі [8]

Формування фінансових ресурсів на підприємствах - це процес утворення грошових фондів для фінансового забезпечення операційної та інвестиційної

діяльності з метою виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання. Основні види фондів, що формуються на підприємстві, представлено у Додатку А. Сукупність фондів грошових коштів, що перебувають у розпорядженні суб'єктів господарювання, утворює фінансові ресурси. Вони характеризують соціально-економічний стан підприємства та одночасно є джерелом їх розвитку.

На основі критичного аналізу підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємств, вважаємо за необхідне виокремити основні типологічні характеристики фінансових, що визначають їх роль у фінансовій безпеці суб'єктів господарювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Типологічні характеристики фінансових ресурсів підприємств

СУТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРОШОВОГО ПОТОКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	Є динамічними, їх обсяг залежить від внутрішніх та зовнішніх загроз
	Забезпечують розширене відтворення та сталий розвиток
	Є основою для гарантування фінансової безпеки підприємств
	Визначають рівень фінансового ризику підприємства
	Визначають фінансовий стан підприємства
	Об'єкт фінансової політики та фінансового менеджменту
	Мають різні правила формування та використання для різних організаційно-правових форм
	Цілісьове формування та використання
	Структура фінансових ресурсів визначає вартість підприємства
	Генерують прибуток підприємства
	Є індикатором ліквідності та платоспроможності підприємства, а також фінансової незалежності
	Забезпечують захист фінансових інтересів підприємств та їх власників

Складено автором

З метою більш глибокого розуміння змісту фінансових ресурсів підприємств, важливо виокремити їх види. Так, науковці розходяться в думці щодо видів та ознак класифікації фінансових ресурсів підприємств у своїх дослідженнях. З огляду на вище зазначене, систематизуємо ознаки та види фінансових ресурсів у таблиці 1.2. Відзначимо також, що найчастіше автори виокремлюють ознаки джерела формування, терміну використання, форми власності та матеріально-речовою структурою фінансових ресурсів підприємств.

Таблиця 1.2

Класифікація фінансових ресурсів підприємств

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ	За джерелами формування	зовнішні
		внутрішні
	За формою власності	власні
		позичені
		залучені
	За терміном залучення	Довгострокові
		короткострокові
	За характером використання	Вкладені в основні засоби
		Вкладені у оборотні активи
	За видами господарської діяльності	Операційні
		Інвестиційні
		Фінансові
	За ступенем ліквідності	високоліквідні
		середньоліквідні
		низьколіквідні
		неліквідні
	За призначенням	Для виконання фінансових зобов'язань
		Для забезпечення розширеного відтворення
		Для фінансування господарських потреб
	За терміном погашення	Термінові зово'язання
		Короткострокові пасиви
		Довгострокові пасиви
		Постійні пасиви
	За об'єктом інвестування	В реальні інвестиції
		У фінансові інвестиції

Систематизовано автором на основі [3; 11; 12; 13]

Таблиця 1.2 показує, що фінансові ресурси є різноманітними залежно від мети їх виокремлення.

Отже, фінансові ресурси підприємства формуються під час заснування підприємств, утворюються за рахунок власних та прирівняних до них коштів, мобілізуються на фінансовому ринку, надходять у порядку розподілу грошових надходжень. Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість здійснення виробництва продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, постачальниками та працівниками, здійснення міжгосподарських розрахунків.

Їх рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складових організації виробничого процесу. У роботі нами запропоновано визначення фінансових ресурсів підприємств з урахуванням безпекоорієнтованого підходу з одночасним формулюванням типологічних характеристик. Наведена класифікація допомагає більш детально зрозуміти зміст фінансових ресурсів підприємств, їх призначення та роль у фінансово-господарській діяльності підприємства та у забезпеченні його фінансової безпеки.

1.2. Методичні основи аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

У сучасних умовах господарювання спостерігається значна кількість проблем та негативних впливів на фінансову діяльність підприємств як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі їх функціонування. У даному аспекті перед суб'єктами господарювання гостро постає питання підвищення ефективності використання їх фінансових ресурсів, що виступають ключовою ланкою в формуванні матеріальної складової фінансово-господарської діяльності та забезпечують фінансову базу їх стійкого розвитку.

Аналіз фінансових ресурсів під час їх формування, ефективне розпорядження ними дозволяє підприємству визначити рівень результативності його діяльності у перспективних періодах, а також покращити свій фінансовий стан, відповідний рівень фінансової незалежності, стійкості та інвестиційної привабливості. Проведення такого аналізу можливе за умови його ефективної організації, що в свою чергу забезпечується використанням найбільш відповідної методики.

Фінансові відносини підприємства виникають тоді, коли на грошовій основі відбувається формування власних ресурсів підприємства, його

прибутків, залучення позичкових джерел фінансування господарської діяльності, розподіл прибутків, що утворюються в результаті цієї діяльності, їх використання на цілі розвитку підприємства. Основні завдання аналізу фінансових ресурсів представлені у Додатку Б.

Ефективне управління фінансовими ресурсами неможливе без подальшого вдосконалення методики їх аналізу. Методика аналізу фінансових ресурсів включає розрахунок наступних показників: абсолютне та відносне відхилення – для вивчення змін в фінансових ресурсах в динаміці; питома вага окремих видів фінансових ресурсів – для вивчення змін в структурі фінансових ресурсів; показники ефективності використання фінансових ресурсів – для оцінювання результативності їх формування та використання протягом визначеного періоду часу [19]. Разом з тим, вітчизняні управлінці напрацювали декілька узагальнених методик фінансового аналізу підприємства: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз трендів, коефіцієнтний аналіз, порівняльний аналіз, факторний аналіз [21; 22; 23; 24]. Наведемо характеристики кожної з них у Додатку В.

До аналізу фінансових ресурсів, безперечно, може залучатись велика кількість показників. Можемо погодитися з І. А. Фаріон, Лучко М. Р. та Жукевич С. М. у тому, що «кількість фінансових коефіцієнтів, які могли б бути розраховані, зростає в геометричній прогресії в міру збільшення обсягу вихідної інформації. Проте на практиці достатньо використовувати порівняно невелику кількість показників для того, щоб правильно оцінити фінансове стан підприємства. Розрахунок же додаткових показників не лише зайвий раз ускладнює, а й вносить значну плутанину в аналіз» [18].

Розглядаючи аналіз фінансових ресурсів підприємства, важливим є вивчення інформаційної бази аналізу фінансових ресурсів. Основним інформаційним джерелом аналізування ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства є фінансова звітність, зокрема Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про власний капітал.

З метою здійснення аналізу формування та використання фінансових

ресурсів підприємства на практиці використовуються різні коефіцієнти. Для підприємств одними з найважливіших показників є показники ринкової стійкості та їх об'єктивна оцінка [21]:

1) Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії):

$$K_{авт} = \frac{\text{власний капітал}}{\text{пасиви}} \quad (1.1)$$

Нормативне значення коефіцієнту фінансової незалежності становить $K_{авт} \geq 0,5$. Зазначений показник відображає відношення власних джерел до їх загальної суми та характеризує здатність підприємства покривати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів.

Фахівці з фінансового менеджменту з розвинених країн вважають, що коефіцієнт незалежності необхідно підтримувати на максимально можливому високому рівні. Це дає можливість забезпечити стабільну структуру капіталу. Саме такій структурі віддають перевагу інвестори і кредитори.

2) Коефіцієнт фінансової стійкості [21]:

$$K_{фс} = \frac{\text{власний капітал}}{\text{валюта балансу}} \quad (1.2)$$

Зазначений коефіцієнт показує питому вагу власного капіталу в загальній вартості усіх джерел коштів підприємства.

3) Коефіцієнт фінансової залежності [22]:

$$K_{фз} = \frac{\text{пасиви}}{\text{власний капітал}} \quad (1.3)$$

Нормативне значення даного показника має становити 2 одиниці. Коефіцієнт фінансової залежності показує, скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу [19].

4) Коефіцієнт фінансового ризику:

$$K_{фр} = \frac{\text{позичений капітал}}{\text{власний капітал}} \quad (1.4)$$

Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта фінансового ризику знаходиться в межах від 0,3 до 0,5 одиниць. Критичним значенням цього

коефіцієнта вважається одиниця.

5) Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів [20]:

$$K_{\partial n} = \frac{Дз}{Дз + ВК}, \quad (1.5)$$

де Дз – довгострокові зобов'язання; ВК – власний капітал.

Є співвідношенням довгострокових кредитів і позикових коштів до суми джерел власних коштів підприємства і довгострокових кредитів і позик.

6) Коефіцієнт короткострокової заборгованості [23]:

$$K_{кз} = \frac{K_k + K_z}{A} \quad (1.6)$$

7) Щоб визначити, яку частину прибутку підприємство вклало в інші підприємства, розраховують коефіцієнт "переливання" капіталу:

$$K_{пк} = \frac{\text{зовнішні фінансові вкладення}}{\text{балансовий прибуток}} \quad (1.7)$$

8) Коефіцієнт забезпечення власними коштами [23]:

$$K_{звк} = \frac{ВК - НА}{ОА} \quad (1.8)$$

Де ВК – власний капітал, НА- необоротні активи; ОА – оборотні активи.

Цей показник обчислюють як відношення різниці між обсягами власного капіталу і фактичною вартістю необоротних активів до фактичної вартості наявних у підприємства оборотних коштів.

Рекомендоване значення цього коефіцієнта повинно бути більше ніж 0,1.

9) Коефіцієнт капітального покриття [24]:

$$K_{кп} = \frac{ВК}{A} \quad (1.9)$$

де: ВК- власний капітал; А - активи. Такий показник використовується для рівня визначення достатності капіталу. При цьому власний капітал повинен становити не менше ніж 30 % вартості активів.

При аналізі структури позикового капіталу велика увага приділяється аналізу кредиторської заборгованості, який передбачає оцінку її оборотності. Для цього рекомендовано визначати тривалість обороту кредиторської

заборгованості.

10) Тривалість обороту кредиторської заборгованості:

$$T_{обкз} = \frac{360}{K_{об}} \quad (1.10)$$

Цей показник характеризує середню кількість днів, які необхідні для розрахунків з постачальниками.

11) Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості [26]:

$$K_{об} = \frac{CB_{pn}}{KЗ} \quad (1.11)$$

Коефіцієнт показує, скільки раз підприємство погасило свої зобов'язання перед постачальниками, підрядниками і т.д.

Для проведення цілісного аналізу фінансових ресурсів необхідно оцінити ефективність і інтенсивність використання капіталу підприємства. Ефективність використання капіталу характеризується його віддачею, прибутковістю (рентабельністю).

12) Коефіцієнт рентабельності:

$$K_p = \frac{ЧП}{K} \quad (1.12)$$

Де ЧП – обсяг чистого прибутку; К – середньорічна величина капіталу підприємства.

Коефіцієнт рентабельності (прибутковості) може бути розрахований як для загальної суми капіталу, так і окремо для основного і для оборотного капіталу. Це дозволяє дати оцінку ефективності інвестицій в ці види активів [26].

13) Коефіцієнт рентабельності власного капіталу:

$$K_{рвк} = \frac{ЧП}{ВК} \quad (1.13)$$

Коефіцієнт рентабельності використовується як інструмент прогнозування прибутку, тому що він відображає взаємозв'язок передбачуваного отримання прибутку із загальним інвестованим капіталом.

Отже, формування та використання фінансових ресурсів має важливе значення для функціонування, розвитку та забезпечення фінансової безпеки

підприємства. Необхідність розрахунку показників аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів формує інформаційну базу для прийняття фінансовими менеджерами та керівництвом підприємства ефективних фінансових рішень. Також проведення аналізу коефіцієнтів ефективності управління фінансовими ресурсами визначає можливості ідентифікації загроз та ризиків фінансовій діяльності підприємства, а також створює умови для мінімізації наслідків їх впливу.

1.3. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємств.

Однією з найважливіших ланок системи управління підприємством є управління фінансовими ресурсами, адже саме вони забезпечують всім необхідним виробничу, наукову, маркетингову діяльність, сприяючи не тільки їх ефективному функціонуванню, але й всього підприємства в цілому.

Зауважимо, що фінансові ресурси використовуються на всіх етапах операційного циклу суб'єктів господарювання, а також здійснюють забезпечення та обслуговування інвестиційної та фінансової діяльності.

Відзначимо, що управління фінансовими ресурсами підприємств трактується науковцями в різний спосіб. Так, Кліманський А. Г. зазначає, що управління фінансовими ресурсами охоплює не тільки процеси розподілу та використання фінансових ресурсів, але також включає діяльність, яка впливає на створення фінансових ресурсів і управління грошовими потоками всередині підприємства [27].

У своїх дослідженнях Мавлєва І. В. та Лиса О. В. прийшли до висновку, що управління фінансовими ресурсами підприємства має три складові, а саме: управління формуванням фінансових ресурсів, управління внутрішнім оборотом фінансових ресурсів, управління розподілом фінансових ресурсів [28].

Дещо іншої думки щодо управління фінансовими ресурсами підприємств дотримуються такі науковці, як Лизунова Т. Г. та Смоляр Л. Г. Зокрема, вчені

вважають, що систему управління фінансовими ресурсами підприємств варто розглядати як:

- один з найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах;
- діяльність, спрямовану на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координування фінансових операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування»;
- процес управлінських дій у сфері формування та використання грошових коштів фондового та нефондового характеру [29].

Управління фінансовими ресурсами може бути спрямоване на досягнення таких цілей: виживання фірми в умовах конкурентної боротьби; уникнення банкрутства і великих фінансових невдач; лідерство в боротьбі з конкурентами; прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми; збільшення прибутку; зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності і т.д. Схема прийняття рішень з управління фінансовими ресурсами підприємств наведена на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Схема прийняття рішень з управління фінансовими ресурсами
Складено автором на основі [30]

Як бачимо з рис. 1.2., раціональне управління фінансовими ресурсами підприємств повинно включати такі етапи:

- виявлення та формулювання проблеми чи задачі управління фінансовими ресурсами підприємств, що повинна бути вирішена на базі використання минулого досвіду та наявних даних;
- прийняття управлінського рішення щодо використання фінансових ресурсів та його реалізація;
- аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни, а також врахування його результатів у процесі нагромадження досвіду, який може бути використаний у майбутньому.

Зазначимо, що в науковій літературі запропоновано різні види методів управління фінансовими ресурсами. Зокрема, серед них варто виділити кредитування, оптимізацію, лізинг обладнання, оподаткування, емісія цінних паперів тощо. Систематизація таких методів відображена у Додатку Д.

За своєю сутністю управління фінансовими ресурсами підприємств передбачає прийняття управлінських рішень в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища. Управління фінансовими ресурсами підприємств складається з наступних етапів:

- виявлення та формулювання проблеми чи задачі управління фінансовими ресурсами підприємств, що повинна бути вирішена на базі використання минулого досвіду та наявних даних;
- прийняття управлінського рішення щодо використання фінансових ресурсів та його реалізація;
- аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни, а також врахування його результатів в процесі нагромадження досвіду, який може бути використаний в майбутньому.

На рівні підприємства управління фінансовими ресурсами повинне розглядатися як адаптивний механізм, з допомогою якого воно постійно перебудовується в процесі пошуку найбільш ефективних зв'язків з навколишнім економічним середовищем.

Управління фінансовими ресурсами підприємств притаманні певні властивості: безперервність; циклічність; залежності ефективності управління від послідовності його етапів; динамічність; стійкість; імпульсивність (управління реалізується в імпульс управлінського впливу – в управлінське рішення). Управління фінансовими ресурсами підприємства здійснюється з використанням відповідного механізму (рис. 1.3)

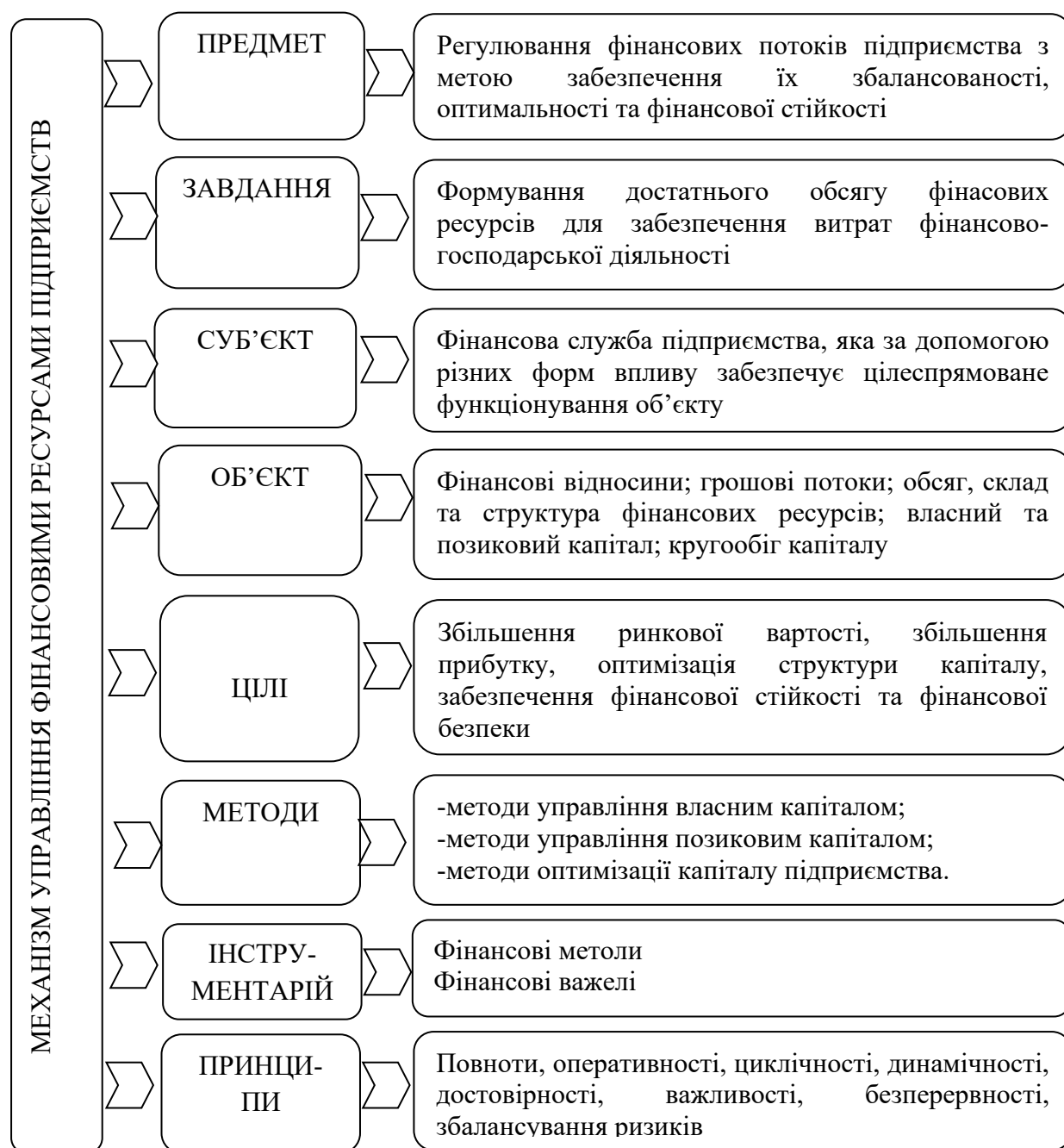

Рис. 1.3. Складові елементи системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Систематизовано автором на основі [29; 31]

Значення управління фінансами підприємств полягає в такій організації роботи фінансових служб, яка дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, інвестувати їх із найбільшим ефектом, проводити прибуткові операції на фінансовому ринку. Процес управління фінансовими ресурсами підприємств здійснюється в наступній послідовності: забезпечення повного та достовірного обліку фінансових ресурсів, формування необхідної звітності; аналіз фінансових ресурсів в попередньому періоді; оптимізація фінансових ресурсів; планування фінансових ресурсів в розрізі їх видів; забезпечення ефективного контролю за фінансовими ресурсами підприємства.

У відповідності з визначеними пріоритетами та ієрархією організаційної структури в управлінні фінансовими ресурсами підприємств можна виділити три рівні – стратегічний, тактичний та оперативний. Пріоритетом управління на стратегічному рівні є забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів найбільш вагомих (у відповідності з встановленими довготерміновими цілями) проектів, заходів та операцій, результатом яких можуть бути значні зміни фінансового стану підприємства, різка зміна структури та величини усіх господарських засобів (активів) та джерел їх утворення (пасивів) [3; 35].

Отже, від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежить як його фінансовий стан, так і рівень фінансової безпеки. Управління фінансовими ресурсами – це процес прийняття ефективних управлінських рішень в конкретних умовах часу з метою максимізації вартості підприємств та забезпечення їх безпечного розвитку. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємства є частину загального фінансового менеджменту на підприємстві, а також є сукупністю форм, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами. В процесі управління фінансовими ресурсами підприємства ефективним виявляється застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку підприємства та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації, яка виникає під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

1. Фінансово-економічна характеристика підприємства.

ТОВ «XXXXXX» (далі – Товариство) було зареєстроване у 2001 році у Волинській області. Підприємство було створене з метою задоволення потреб підприємств, установ, організацій та населення у товарах та послугах з високими споживчими якостями та технічним рівнем, отримання законного прибутку. Підприємство керується у своїй роботі Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковим Кодексом України та іншими законодавчими актами України, Статутом та рішенням засновника.

Розмір зареєстрованого капіталу становить 159 000 тис. грн. Потужності Товариства - 2 000 000 м² у рік. Всі основні і допоміжні цехи знаходяться на території підприємства.

Основним видом діяльності Товариства є виробництво дубового шпону (ламелі) та паливних гранул. Реалізація продукції здійснюється як на вітчизняному, так і на міжнародних ринках. На підприємстві запроваджена автоматизація всіх основних процесів обліку сировини, матеріалів, процеси розрахунку з постачальниками, нарахування заробітної плати.

Підприємство використовує у своїй виробничій діяльності як вітчизняне, так і закордонне обладнання.

Господарські відносини між підприємствами оформлюються шляхом підписання договорів, угод.

До числа підрозділів інфраструктури підприємства належать такі, як представлені на рисунку 2.1.

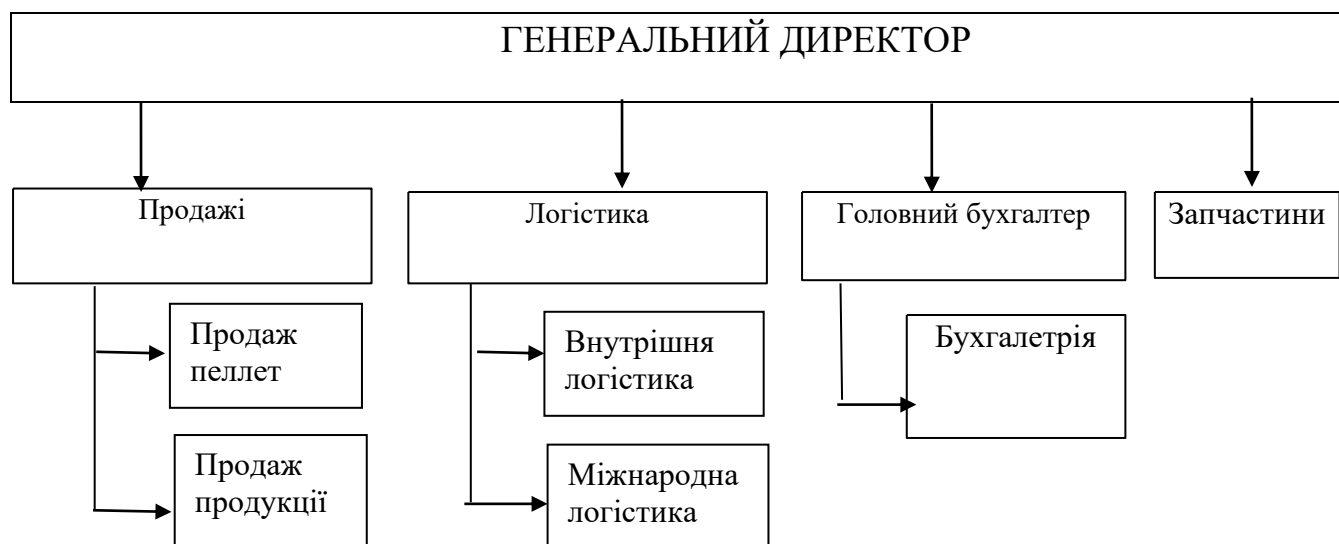

Рис. 2.1 Організаційна структура Товариства

Управління Товариством здійснюється згідно статуту виконавчим органом підприємства – дирекцією. Дирекцію підприємства очолює Генеральний директор.

Генеральний директор підприємства здійснює поточне керівництво всією діяльністю підприємства, призначається на посаду й звільняється від посади згідно укладеного контракту. У контракті також указуються права, обов'язки й відповідальність директора перед трудовим колективом, умови оплати його праці, строк контракту, умови звільнення від займаної посади. Трудові правовідносини устанавлюються на термін дії контракту. До спливання цього строку генеральний директор може бути звільнений від займаної посади по підставах, передбачених договором або законодавством.

Згідно контракту генеральний директор Товариства має наступні права: самостійно визначає структуру органів керування виробничих підрозділів, витрати на утримання апарату управління, професійно-якісний склад робочої сили; загальну кількість робочих місць;

- має право без доручення діяти від імені підприємства, відкривати в банках рахунки, є розпорядником кредитів; у межах повноважень видає накази, дає вказівки, які обов'язкові для виконання працівниками підприємства, робить підбір і розміщення кадрів, укладає договори (контракти) з найманими

робітниками на виконання робіт, послуг й інших видів діяльності, розподіляє обов'язки серед працівників підприємства.

Головний бухгалтер забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності. Організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. Бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки, псування активів в підприємства.

Оцінимо також динаміку чисельності працюючих у Товаристві. Як бачимо з аналітичних даних, їх кількість впродовж 2021 – 2023 років мала негативну тенденцію, зокрема середньооблікова кількість працюючих на підприємстві у 2023 році становила 320 осіб, що на 21 особу менше, ніж у 2022 році. Разом з тим, впродовж 2021 – 2023 років середньооблікова чисельність працюючих знизилася на 46 осіб (або на 12,6 %), що пов'язано, насамперед із військовою агресією, яка призвела до міграції працівників, зниження обсягів виробництва на підприємстві та потреби в скороченні усіх видів витрат.

З метою виявлення тенденцій розвитку підприємства проводиться аналіз основних фінансових показників за даними Форми № 1, № 2, № 3 та № 4 [33; 34; 35] за 2021 - 2023 роки. Оцінку та аналіз основних показників необхідно здійснювати методом горизонтального (часового) аналізу, суть якого полягає в порівнянні кожної позиції звітності з відповідним показником за попередні періоди та визначенні відхилення значення показника поточного періоду від відповідного значення показника попередніх періодів.

Для розробки стратегічної програми маркетингу, аналізу наявної діяльності підприємства, проведемо оцінювання основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства необхідне для того, щоб одержати певну кількість основних параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансово-господарського стану підприємства (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1. показує, що чистий дохід від реалізації продукції Товариства у 2023 р. склав 971669 тис. грн., що на 41,4 % менше, ніж у 2022 році, а у 2022

році – 1657960 тис. грн., що на 64,9 % більше як у 2021 році. Чистий прибуток Товариства зріс з – 55206 тис. грн. у 2021 році до 350021 тис. грн. у 2022 року та знизився на 66,7 % у 2023 році до позначки 116535 тис. грн. Зростання собівартості продукції у 2022 році порівняно з 2021 роком було обумовлено зростанням обсягів виробництва та реалізації продукції у 2022 році на 64,9 % порівняно з 2021 роком, а також спричинена зростанням вартості сировини та матеріалів. Собівартість продукції у 2023 році мала тенденцію до зниження до пзначки 823859 тис. грн.

Таблиця 2.1

Динаміка показників фінансово-економічної діяльності Товариства
у 2021-2024 роках, тис.грн

Показник	Роки				Відхилення		
	2021	2022	2023	2024	2022/ 2021	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Чистий дохід від реалізації продукції	1005506	1657960	971669	1396649	652454	-686291	424980
2. Собівартість реалізованої продукції	919 933	1242147	823859	1302777	322214	-418288	478918
3. Валовий прибуток	85 537	415 813	147810	93872	330276	-268008	-53938
6. Чистий прибуток	55 206	350 021	116535	74631	294815	-233486	-41904
7. Валюта балансу	1350907	1619675	1745490	1680482	268768	125815	-65008
8.Власний капітал	939 961	1277182	1374717	1438548	337221	97535	63831
9.Позиковий капітал	410 946	342 493	370773	241934	-68453	28280	-128839
10.Необоротні активи	1032148	1033537	1048958	1038254	1389	15421	-10704
11.Оборотні активи	318 759	586 138	696 532	642228	267379	110394	-54304

Власний капітал підприємства збільшувався у аналізованому періоді. Він зріс на 35,9 % у 2022 році, незважаючи що у 2021 році власний капітал становив 939961 тис. грн., а у 2023 році ще збільшився на 7,6 % порівняно з 2022 роком. У 2024 році порівняно з 2023 роком власний капітал зріс на 63831

тис. грн. Статутний капітал залишався незмінним і за період 2021 – 2024 років складав 159 000 тис.грн. Зростання позикового капіталу досліджуваного товариства з обмеженою відповідальністю у 2023 році пов'язано із відкриттям нової кредитної лінії на суму 60 млн. грн. з метою поповнення обігових коштів. І уже зменшення такого капіталу у 2024 році на 128839 тис.грн. свідчить про зменшення залежності Товариства від зовнішніх джерел фінансування. Можемо констатувати, що у структурі капіталу власний капітал переважає позиковий капітал, що свідчить про відносно низький фінансовий ризик та фінансову стійкість досліджуваного підприємства.

Аналіз показав, що необоротні активи збільшувалися не суттєво впродовж всього періоду дослідження, зокрема їх приріст у 2022 році склав 0,1 %, а у 2023 році – 1,5 %. Це свідчить про те, що підприємство не здійснювало капітальних інвестицій протягом 2021 – 2023 років. У 2024 році спостерігалось зниження обсягів необоротних активів на 10704 тис. грн., що пов'язано із реалізацією невикористовуваного обладнання.

Вартість оборотних активів за період 2021 – 2024 років постійно коливалася у сторону зростання, зокрема їх величина у 2022 році зросла на 83,9 % або 267379 тис. грн, а у 2023 році зросла ще на 18,8 % або на 110394 тис. грн.

Оцінимо як така структура активів і пасивів відобразилася на показниках ліквідності Товариства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз показників ліквідності Товариства у 2021 – 2024 роках

Показник	Період				Зміна		
	2021	2022	2023	2024	2024-2023	2023-2022	2022-2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,90	1,93	2,18	3,33	+1,15	+0,25	+1,03
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,30	1,18	0,88	1,52	+0,64	-0,3	+0,88
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,73	0,66	1,11	0,45	-0,07	+0,7

Складено автором на основі [33; 34; 35]

Розраховані коефіцієнти показали високий рівень ліквідності за усіма показниками: коефіцієнт загальної ліквідності найвищий свій рівень мав

наприкінці 2024 року, коли дорівнював 3,33 одиниці при вимогах нормативу в 1 та більше.

Показник абсолютної ліквідності Товариства є далеким від норми у 2021 році та дуже високим у 2021 – 2023 роках її рівень суттєво зріс до 0,73 процентних пункти у 2022 році, а у 2023 році він знизився до рівня 0,66 одиниць, у 2024 році – до рівня 1,11 одиниць. Такий показник суттєво перевищує рекомендоване значення у 0,25 – 0,3 одиниці та свідчить про високий рівень ліквідності Товариства.

Отже, досліджуване Товариство має стійкий фінансовий стан за показниками ліквідності. Водночас, функціонування Товариства відбувається у складних економічних умовах, обумовлених воєнним станом в Україні. На тлі інфляційних коливань, здорожчання кредитних ресурсів, зростання цін на сировину та матеріали, порушення логістичних шляхів, Товариство у 2022 році наростило обсяги прибутку. Водночас, протягом 2021 – 2024 року на підприємстві спостерігається зростання за усіма показниками фінансово-господарської діяльності, зокрема: власним капіталом, позиковим капіталом, чистим прибутком, чистим дозодом. Винятком стали показники реальних та фінансових інвестицій. Для більш глибокого розуміння фінансового стану та ефективності функціонування підприємства, виникає необхідність виявлення стану його забезпеченості фінансовими ресурсами та ефективності їх використання.

2.2. Аналіз стану та тенденцій формування й використання фінансових ресурсів підприємства у 2021 – 2024 роках.

Фінансові ресурси підприємств є одним із найважливіших для забезпечення їх діяльності видом ресурсів. Разом з тим, фінансові ресурси є комплексним та достатньо широким об'єктом, тому є складним для дослідження. Здатність фінансових ресурсів трансформуватись у матеріальні,

інтелектуальні, технічні, інноваційні та інші види ресурсів обумовлює їх значущість у фінансово-господарській роботі підприємства [4].

Як на відомо, від джерел формування і напрямків використання фінансових ресурсів підприємства багато в чому залежить його фінансовий стан. Водночас, фінансовий стан суб'єкта господарювання відображає ефективність використання фінансових ресурсів. З метою оцінювання рівня забезпеченості, інтенсивності та ефективності їх використання необхідно проводити детальний аналіз фінансових ресурсів. Необхідність проведення аналізу полягає в обмеженості фінансових ресурсів на підприємстві, нестійкому фінансовому стані багатьох підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління фінансовими ресурсами та ін [36; 37].

Прийняття ефективних управлінських рішень щодо управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання залежить від інформаційної бази, яка ґрунтується на даних бухгалтерського обліку. Основою інформаційної бази для аналізу формування і використання фінансових ресурсів є Баланс (форма №1), який слугує індикатором для оцінки фінансового стану підприємства. Підсумок балансу дає орієнтовну суму коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Джерела формування фінансових ресурсів відображені в пасиві балансу, напрямку їхнього використання – в активі. З метою вивчення окремих аспектів аналізу формування фінансових ресурсів проводять аналітичне перегрупування статей балансу [37].

Отже, аналіз формування і використання фінансових ресурсів підприємства повинен здійснюватись за такими напрямками:

- 1) аналізування джерел формування капіталу: оцінка структури джерел фінансових ресурсів у цілому, аналіз джерел власних коштів, аналіз джерел позикових коштів, аналіз кредиторської заборгованості;

- 2) аналізування активів підприємства: аналіз складу і структури загального капіталу в цілому, аналіз основного капіталу, аналіз оборотного капіталу, аналіз дебіторської заборгованості;

3) аналізується ліквідність балансу підприємства, який передбачає деяку перебудову активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості їх погашення.

З огляду на вище вказане, провдемо аналіз стану, структури та динаміки формування капіталу Товариства у 2021 – 2024 роках. Результати розрахунків відобразимо у таблиці 2.3.

Як бачимо з розрахунків таблиці 2.3., частка майна, сформованого за рахунок власних коштів, значно перевищує частку позичених коштів у структурі джерел Товариства у 2021 – 2024 роках, що відповідає всім нормативним значенням структури капіталу підприємств. Проте, варто відзначити, що частка власног ообротного капіталу Товариства у 2022 році, порівняно з 2021 роком суттєво знизилася з 73,8 % до 17,4 % або на 56,4 процентних пункти. Незначного зростання вона досягла й у 2023 році та склала 21,6 % по відношенню до власного капіталу.

Таблиця 2.3

Джерела формування майна Товариства у 2021 – 2024 роках

Показники	Рік				Відхилення	
	2021	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
Джерела формування майна, тис.грн.	1350907	1619675	1745490	1680482	125815	65008
1. Власний капітал, тис. грн.	939 961	1277182	1374717	1438548	97535	63831
- у % до майна	69,6	78,9	78,8	85,6	-0,1	+6,8
1.1. Власні оборотні кошти, тис.грн.	996724	282390	376972	449572	94582	72600
- у % до власного капіталу	73,8	17,4	21,6	31,3	+4,2	+9,7
2. Позичені кошти, тис.грн.	410 946	342 493	370773	241934	28280	-128839
- у % до майна	30,4	21,1	21,2	14,4	+0,1	-6,8
1.2. Довгострокові позики, тис.грн.	56763	38745	51213	49278	+12468	-1965
- у % до позичених коштів	13,8	11,3	13,8	20,4	+2,5	+6,6
1.3. Короткострокові позики, тис.грн.	9277	-	60000	-	+60000	-60000
- у % до позичених коштів	2,3	-	16,2	0,0	+16,2	-16,2
1.4. Кредиторська заборгованість тис.грн.	344906	303748	259560	192656	-44188	-66904
- у % до позичених коштів	83,9	88,7	70,0	79,6	-18,7	+9,6

У загальній структурі власний капітал за за 2024 рік становить 85,6 %, за 2023 рік займає 78,8 %, що на 0,1 % менше порівняно з 2022 роком. Загальна сума власних оборотних коштів за період 2021 – 2022 років знизилася на 714 334 тис. грн, а її частка по відношенню до власного капіталу зменшилася на 56,4 %, що визнається негативним в роботі досліджуваного підприємства. Знов позитивної тенденції такий показник набув у 2023 – 2024 роках, порівняно з 2022, зокрема абсолютна величина власних обігових коштів зросла на 94582 тис. грн. у 2023 році та на 72600 тис. грн. у 2024 році порівняно з 2023 роком. Загалом, така ситуація свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості Товариства та зниження її залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Щодо позикових ресурсів, то за 2021 - 2023 роки їх сума зменшилась на 68453 тис. грн. у 2022 порівняно з 2021 роком та зросла на 28280 тис. грн. у 2023 році порівняно з 2022 роком. Зростання фінансової залежності підприємства віж зовнішніх джерел фінансування не відбулося, частка позикових ресурсів у загальному обсязі майна Товариства як у 2021, так і у 2022 році, так і у 2023-2024 роках мала цілком прийнятну норму та мала тенденцію до зниження. Причиною цього стало як погашення позик банків, зменшення кредиторської заборгованості, так і зростання загальної вартості майна досліджуваного підприємства. Відносно змін розміру частки кредиторської заборгованості у структурі позичених коштів, констатуємо її зменшення на 18,7 % у 2023 році порівняно з 2021 роком, зокрема її частка у структурі позичених коштів знизилася з 83,9 %у 2021 році до 70,0 % у 2023 році, що свідчить про підвищення фінансових можливостей у Товариства оплачувати свої зобов'язання перед контрагентами за поставлену сировину та матеріали.

Отже, має місце покращення фінансового стану підприємства. По це свідчить зменшення суми позикових коштів і зростання обсягу власного капіталу. На кінець досліджуваного періоду підприємство є достатньо забезпеченим власними коштами. Це характеризує дане підприємство як таке, що стало більш надійним і фінансово незалежним у своїй роботі. Показники

стану кредиторської заборгованості на підприємстві наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники оцінки кредиторської заборгованості Товариства
за період 2021 – 2024 років

Показники	Роки				Темп приросту, %		
	2021	2022	2023	2024	2022/ 2021	2023/ 2022	2024/ 2023
1.Середня величина кредиторської заборгованості, тис. грн	345095	324327	281654	256108	-6,0	-13,2	-9,1
2.Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1005506	1657960	971669	1396649	64,9	-41,4	+43,7
3.Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,91	5,11	3,45	5,45	75,6	-32,5	+57,9
4.Термін погашення заборгованості, днів	124	70	104	66	-43,5	48,6	-36,5
5.Питома вага кредиторської заборгованості у чистому доході, %	34,3	19,6	28,9	18,3	-42,9	47,4	-36,7

Складено автором на основі [33; 34; 35]

За даними таблиці 2.4, спостерігається зменшення кредиторської заборгованості протягом усього аналізованого періоду. Так, у 2022 році порівняно з 2021 роком середня величина кредиторської заборгованості зменшилася до 324327 тис. грн. (або на 6,0 %), у 2023 році порівняно з 2022 роком – до 281654 тис. грн. (або на 13,2 %), а у 2024 році порівняно з 2023 роком – до 256108 тис.грн. (або на 9,1 %), що є позитивним та свідчить про зниження залежності Товариства від зовнішніх джерел фінансування. Водночас, така ситуація стала можливою внаслідок погашення кредиторської заборгованості попередніх періодів.

Оцінюючи кредиторську заборгованість підприємства маємо зазначити, що спостерігається прискорення оборотності кредиторської заборгованості за

період дослідження, про що свідчить зростання коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості на 43 % з 2,91 оборотів у 2021 році до 5,11 оборотів у 2022 році та до 4,45 оборотів у 2024 році.

Причиною таких змін стало зменшення суми кредиторської заборгованості на фоні зростання обсягів реалізації продукції. При цьому темпи скорочення кредиторської заборгованості були меншими як темпи зниження чистого доходу від реалізації продукції. Поряд з цим зменшується період погашення кредиторської заборгованості на 54 дні у 2022 році порівняно з 2021 роком. Проте, вже у 2023 році цей період зростає з 70 до 104 дні та показує, що саме стільки днів необхідно Товариству для здійснення розрахунків з постачальниками, підрядчиками та кредиторами, що співпрацюють з підприємством. Найнижчого свого рівня показник терміну погашення кредиторської заборгованості досяг у 2024 році та становив 66 днів.

На другому етапі аналізу здійснюється аналіз активів підприємства: аналіз складу і структури загального капіталу в цілому, аналіз основного капіталу, аналіз оборотного капіталу, аналіз дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.5

Динаміка складу та структури напрямів використання фінансових ресурсів

Товариства за 2021-2024 роки

Показники	2021		2022		2023		2024	
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %
Необоротні активи	1032148	76,4	1033537	63,8	1048958	60,1	1038254	61,8
Оборотні активи	318759	23,6	586138	36,2	696532	39,9	642228	38,2
Баланс	1350907	100	1619675	100	1745490	100	1680482	100

Складено автором на основі [33; 34; 35]

Проведений аналіз динаміки складу та напрямів використання фінансових ресурсів Товариства у 2021 – 2024 роках можна спостерігати збільшення частки оборотних активів в балансі підприємства. Так, у 2021 році оборотні активи

були на рівні 318759 тис. грн, а у 2022 році їх обсяг склав 586138 тис. грн., у 2023 році їх обсяг становив уже 696532 тис. грн., а у 2024 році знизився незначно до 642 228 тис. грн. Така ситуація зумовлена зростанням обсягів виробництва та реалізації продукції, зокрема найбільшого приросту оборотних активів Товариство досягло за рахнок суттєвого зростання виробничих запасів та готової продукції.

Необоротні активи у 2022 році порівняно з 2021 роком зросли на 0,13 % та дорівнювали 1033537 тис. грн, а у 2023 році порівняно з 2022 роком зросли на 1,49 %. У 2024 році обсяг необоротних активів становив 1038254 тис. грн. Незначне зниження в абсолютному виразі необоротних активів не є негативним, оскільки їх частка у складі майже не змінилася та становила 61,8%. Відзначимо також, що частка необоротних активів у майні підприємства знизилася з 76,4 % у 2021 році до 63,8 % у 2022 році та до 60,1 % у 2023 році. Варто відзначити, що такі зміни є позитивними, адже перевищення необоротних активів над оборотними свідчить про важку структуру підприємства та про зростаючі амортизаційні витрати Товариства.

Розглянемо більш детально склад, структуру та динаміку оборотних активів Товариства протягом 2021 – 2024 років. Результати розрахунків відобразимо у таблиці 2.6.

Отже, загальний обсяг оборотних активів мав тенденцію до стійкого зростання протягом 2022 – 2024 років. У структурі оборотних активів спостерігається найбільша частка за статтю «Запаси», зокрема у розрізі за роками вона становила: у 2021 році – 66,8 %; у 2022 році – 38,6 %; у 2023 році – 59,2 %, у 2024 році – 54,3 %. Позитивним є факт зниження дебіторської заборгованості упродовж 2020 – 2023 років з 95790 тис. грн. у 2021 році до 69422 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про те, що дебітори прискорили своєї розрахунки з Товариством, а грошові кошти останнього зросли, що спостерігається також й у показниках ліквідності досліджуваного підприємства. У 2022 році дебіторська заборгованість суттєво збільшилась (на 41,5 %), а через зростання обсягів реалізації продукції. Аналогічна ситуація відбулася й у 2024

році.

Таблиця 2.6

Динаміка складу та структури оборотних активів Товариства
у 2021 - 2024 роках

Показники	2021		2022		2023		2024	
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %
Запаси	213058	66,8	226356	38,6	412843	59,2	348413	54,3
Дебіторська заборгованість	95790	33,1	135528	23,2	69422	9,9	78491	12,2
Грошові кошти та їх еквіваленти	9911	3,1	223017	38,0	211608	30,4	213758	33,3
Інші оборотні активи	-	-	1237	0,2	2659	0,5	1566	0,2
Оборотні активи	318759	100	586138	99,9	696532	100	642228	100

Складено автором на основі [33; 34; 35]

Особливої уваги потребують і грошові кошти та їх еквіваленти, обсяг яких різко зріс у 2022 році порівняно з 2021 роком на 2150 %. У 2023 році величина грошових коштів зменшилася на 5,1 % порівняно з 2022 роком та склала 211608 тис. грн. (або 30,4 % всіх оборотних активів Товариства). Загалом, впродовж 2022 – 2024 років частка грошових коштів та їх еквівалентів у структурі оборотних активів характеризувалася відносною стабільністю, незначно коливалася та становила 33,3 % у 2024 році. Абсолютне значення грошових коштів та їх еквівалентів теж мало незначні коливання впродовж 2022 – 2024 років.

Інші оборотні активи зросли не тільки у розмірі частки, а й вартісному вираженні. Так у 2022 році вони були відсутні у Товариства, а у 2022 році становили 1237 тис. грн., у 2023 році – 2659 тис.грн. або 0,2 %, у 2022 році порівняно з 2021 роком або на 4114,9 % у 2023 році порівняно з 2021 роком. А вже у 2024 році інші оборотні активи та їх частка у структурі усіх оборотних активів повернулася на рівень 2022 року та склала 0,2 %.

Таблиця 2.7

Показники оцінки оборотних активів та дебіторської заборгованості

Товариства у 2021 – 2024 роках

Показники	Роки				Відхилення		
	2021	2022	2023	2024	2022/ 2021	2023/ 2022	2024/ 2023
1.Середньорічна вартість дебіторської заборгованості, тис. грн.	71450	115655	102475	73957	44205	-13180	-28518
2.Чистий дохід (виручка), тис. грн.	1005506	1657960	971669	1396649	652454	-686291	+424980
3.Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	14,07	14,34	9,5	18,9	0,27	-4,84	+9,4
4.Період погашення дебіторської заборгованості, днів	26	25	38	19	-1	13	-19
5.Середня величина оборотних коштів, тис. грн.	313884	452449	641335	669380	138565	188886	28045
6.Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, кількість оборотів	3,2	0,27	0,01	2,09	-2,93	-0,26	+2,08
7.Тривалість одго обороту оборотних коштів, днів	11	1333	36000	172	1322	-35800	-3428

Складено автором на основі [33; 34; 35]

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів у 2023 році, в порівнянні з базисним 2022 роком зменшився на 0,26 процентних пункти і становив 0,01 оборота. Поясненням цього є збільшення виручки від реалізації на 1132 тис. грн та зростання середньорічної вартості оборотних коштів. Це свідчить про

зниження швидкості обороту всіх оборотних активів підприємства, як наслідок зниження ефективності використання оборотних засобів. Протилежна ситуація спостерігається уже у 2024 році, коли коефіцієнт оборотності оборотних коштів склав 2,09 (приріс 2,08 процентних пункти), що прискорило період обороту оборотних коштів до 172 днів.

Аналіз тривалості обороту оборотних коштів дозволив встановити, що вона в Товариства такий показник збільшився впродовж 2021 – 2023 років, що оцінюється негативно, оскільки потребує від підприємства додаткових залучень в обіг оборотних коштів. Це підтверджується потребою у додатковому фінансуванні, зокрема Товариство одержало у 2023 році кредит у вигляді кредитної лінії саме на поповнення обігових коштів, який був погашений станом на 2024 рік.

Загалом, можна зробити висновок, що на підприємстві спостерігається тенденція до зниження ефективності використання оборотних засобів, оскільки швидкість обороту всіх оборотних активів знизилася. За розрахунками, представленими в таблиці 2.7, видно, що коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом періоду мав значні коливання, зокрема у 2022 році він зріс до 14,34 обороти, а у 2023 році суттєво знизився на 4,84 одиниці та склав 9,5 оборотів. Така ситуація є негативною, оскільки термін погашення дебіторами своїх боргів перед Товариством зростає. Це видно із розрахунків. Так, термін обороту дебіторської заборгованості Товариства складав у 2021 році 26 днів, а у 2023 році – 38 днів. Причиною такої зміни стало зниження середньої величини дебіторської заборгованості на фоні зменшення виручки від реалізації продукції на 971669 тис. грн або 41,4 % у 2023 порівняно з 2022 роком. Це також вказує на зростання середнього строку погашення дебіторської заборгованості, що призводить до погіршення фінансового стану підприємства.

Отже, проведений аналіз стану, структури та динаміки напрямів використання фінансових ресурсів Товариства дозволяє прийти до висновку, що не зважаючи на позитивні тенденції щодо абсолютних обсягів формування активів, обсягів дебіторської заборгованості, грошових коштів, ефективність

використання об'єгових коштів Товариства у 2021 – 2024 роках має тенденцію до зниження. Це, насамперед, обумовлено зниженням виручки від реалізації товарів, робіт та послуг підприємства у 2023 році. Для підвищення ефективності використання оборотних коштів Товариству необхідно переглянути свою кредитну політику.

2.3. Оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства протягом 2021 – 2024 років.

Ефективність використання фінансових ресурсів впливає на фінансову стійкість підприємства, його ліквідність, платоспроможність, ділову активність і рентабельність [39; 40]. Значення граничних меж зміни джерел засобів для покриття вкладень капіталу в основні фонди або товаро-матеріальні запаси дозволяє генерувати такі потоки господарських операцій, які ведуть до поліпшення фінансового стану підприємства, до підвищення його стійкості.

Для характеристики ефективного використання фінансових ресурсів Товариства необхідно здійснити аналіз його фінансової стійкості за допомогою трьохкомпонентного показника фінансової стійкості.

Таблиця 2.8

Визначення типу фінансової стійкості Товариства
протягом 2021 – 2024 років

Показник	Роки			
	2021	2022	2023	2024
Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	-92457	243645	325759	400294
Наявність власних та довгострокових коштів, тис. грн.	-31058	286276	380377	362496
Наявність загальних коштів, тис. грн.	-21781	286276	440377	452496
Запаси, тис. грн.	213058	226356	412843	348413

Надлишок (дефіцит) власних оборотних коштів, тис. грн.	-305515	17289	-87084	+51881
Надлишок (дефіцит) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів, тис. грн.	-244116	59920	-32466	+14083
Надлишок (дефіцит) нормальних джерел формування запасів, тис. грн.	-234839	59920	27534	+104083
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(0;0;0)	(1;1;1)	(0;0;1)	(1;1;1)
Тип фінансової стійкості	Кризове становище	Абсолютна стійкість	Нестійке становище	Абсолютна стійкість

Складено автором на основі [33; 34; 35; 41]

Згідно з проведеними розрахунками (таблиця 2.8) Товариство показує абсолютну фінансову стійкість у 2022 та у 2024 роках. Це свідчить про те, що запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів і довгостроковими позиченими джерелами. Разом з тим, такий стан має як свої переваги, так і недоліки, зокрема це свідчить про те, що Товариство не використовує позикові ресурси як джерело фінансування фінансово-господарської діяльності, що, а свою чергу, може призвести до окремих втрат рентабельності усього капіталу.

У 2021 році спостерігається кризовий тип фінансової стійкості, який свідчить про те, що запаси і витрати Товариства не покриваються за рахунок власних та позикових джерел фінансування, а наявні у підприємства грошові кошти не забезпечують покриття поточних зобов'язань Товариства.

Для досліджуваного підприємства 2023 рік характеризується нестійким фінансовим становищем. Це означає, що запаси і витрати Товариства можна покрити власними оборотними активами та усіма позиковими ресурсами підприємства. Такий стан не є критичним, його наслідком є порушення платоспроможності досліджуваного підприємства, відновити яку можна шляхом прискорення оборотності запасів та рефінансування дебіторської заборгованості. Розглядаючи співвідношення вартості сировини та готової продукції, відзначимо, що їх величина перевищує обсяг залучених кредитів Товариством. Разом з тим, нам відомими є факт погашення поточних

зобов'язань у повному обсязі на початку 2024 року, що є позитивним. Тому, з огляду на вище зазначене, нестійке фінансове становище відповідно до одержаних у таблиці 2.8 розрахунків не є загрозовим для Товариства.

Після аналізування абсолютних показників фінансової стійкості підприємства доцільно розрахувати їх відносні показники, що дозволить не лише виявити співвідношення джерел формування фінансових ресурсів підприємства, а й визначити їх ефективність. Для цього розрахуємо такі коефіцієнти, як: фінансової автономії, фінансової залежності, фінансового ризику, маневреності власного капіталу, покриття відсотків; покриття запасів. Результати обчислень відобразимо у таблиці 2.9.

Розрахунки таблиці 2.9 дозволяють зробити наступні висновки. Коефіцієнт автономії знаходиться вище нормативного значення впродовж усього аналізованого періоду, що свідчить про низький рівень фінансових ризиків. Позитивним є факт зростання зазначеного показника у динаміці з 0,69 процентних пункта у 2021 році до 0,79 процентних пункта у 2023 році та 0,85 процентних пункта у 2024 році, що відображає зниження залежності Товариства від зовнішніх джерел фінансування. Загальне зростання такого коефіцієнта впродовж 2021 – 2024 років становить 16 %.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії. Його значення не відповідало нормативним впродовж усіх років дослідження та становило більше рекомендованого значення. Так, у 2021 році на 1 гривню власних коштів Товариства припадало 1,44 гривні загальної вартості майна, а у 2022 та 2023 році такий показник не змінювався та відображав 1,27 гривні майна Товариства на 1 гривню власних коштів. У 2024 році на 1 гривню власних коштів Товариства припадало 1,18 гривні загальної вартості майна. Варто відзначити, позитивним моментом є його зниження в динаміці протягом 2021 – 2024 років, зокрема таке зниження становило 0,17 процентних пункти у 2022 році порівняно з 2021 роком на 0,09 процентних пункти у 2024 році порівняно з 2023 та 2022 роками.

Таблиця 2.9

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості Товариства протягом
2021 – 2024 років

Показники	Рекомендоване значення	2021	2022	2023	2024	Відхилення		
						2022/ 2021	2023/ 2022	2024/ 2023
Коефіцієнт автономії	> 0,5 (збільшення)	0,69	0,79	0,79	0,85	+0,10	-	+0,06
Коефіцієнт фінансової залежності	<0,2 (зменшення)	1,44	1,27	1,27	1,18	-0,17	-	-0,09
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,5 (зменшення)	0,44	0,27	0,27	0,35	-0,17	-	+0,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5 (збільшення)	-0,04	0,22	-0,72	0,31	0,26	-0,94	+1,02
Коефіцієнт покриття відсотків	>1	7,46	53,12	8,24	12,2	+45,66	-44,88	+3,96
Коефіцієнт покриття запасів	>0,6 – 0,8 (збільшення)	-0,17	1,25	0,91	1,29	1,42	-0,34	0,38

Складено автором на основі [33; 34; 35; 41]

Оцінюючи коефіцієнт фінансового ризику Товариства бачимо, що його рівень протягом 2021 – 2023 року мав тенденцію до зниження, зокрема його величина знизилася з 44 % у 2021 році до 27 % у 2022 та 2023 роках. Це означає, що на 1 гривню вкладених у активи власних коштів припадає 0,44 гривні позикових коштів у 2021 році та 0,27 гривні позикових коштів у 2022 та 2023 роках. У 2024 році такий показник зріс незначно до позначки 35 %. Такі значення впродовж усього досліджуваного періоду знаходяться у межах рекомендованого значення, що є позитивним.

Наступним показником нашого дослідження є показник маневреності власного капіталу, який відображає ступінь мобільності власних фінансових ресурсів. Рекомендоване значення такого показника більше 0,5 одиниць. Розрахунки таблиці 2.9 показують, що впродовж 2021 – 2024 років такий

показник не відповідав нормативному значенню, навіть був від'ємного значення, а динаміка є спадною. Такий стан є негативним та свідчить, що у Товариства спостерігається низький рівень гнучкості у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта.

Здатність Товариства погасити позики у майбутніх періодах та ступінь захищеності кредиторів від можливої несплати відсотків за наданими кредитами показує коефіцієнт покриття відсотків. Впродовж 2021 – 2024 років зазначений показник мав зростаючу тенденцію та перевищував рекомендоване значення, що свідчить про здатність досліджуваного підприємства покрити свої фінансові витрати.

Коефіцієнт покриття запасів мав поитивну зростаючу тенденцію: у 2021 році його величини становила (-0,17) процентних пункта, у 2022 році – 1,25 процентних пункта, а у 2023 році – 0,91 процентних пункта. Тобто у 2021 році запаси не були забезпечені робочим капіталом. У 2022 році запаси були покриті робочим капіталом на 125 %, а у 2023 році – на 91 %, а у 2024 році – на 129 %.

Перейдемо до оцінки динаміки рентабельності власного капіталу і зобов'язань підприємства Товариства (табл. 2.10).

Аналізуючи розрахунки таблиці 2.10 можна стверджувати, що підприємство має низький рівень рентабельності власного капіталу. Рентабельність власного капіталу суттєво зросла у 2022 році на 59,61 процентних пункти і досягла свого піку з усіх періодів дослідження. Це пов'язано із тим, що Товариство у 2022 році отримало максимальний чистий прибуток. Різке зниження прибутковості Товариства у 2023 році призвело до падіння показника рентабельності власного капіталу на 56,81 % порівняно з 2022 роком. Термін окупності зріс з 2 років у 2022 році до 11 років у 2023 році, що є негативним. У 2024 році рентабельність власного капіталу становила 5,31 відсоткових пункти, що на 3,48 процентних пункти нижче, ніж у 2023 році. Така ситуація спричинена зростанням рівня витрат на виробництво та реалізацію продукції, а також знизженням обсягу чистого прибутку на 41904 тис.грн. У зв'язку із такими змінами спостерігається зростання терміну окупності власного

капіталу з 11 днів у 2023 році до 19 днів у 2024 році.

Таблиця 2.10

Динаміка показників рентабельності власного капіталу і зобов'язань
Товариства у 2021 - 2024 роках

Показники	2021	2022	2023	2024	Відхилення	
					2023-2022	2024-2023
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	55 206	350 021	116 535	74631	-233486	-41904
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	922 358	533 572	1325950	1406633	792378	80683
Середньорічна вартість позикового капіталу, тис. грн.	435 272	376 720	356 633	306354	-20087	-50279
Рентабельність власного капіталу, %	5,99	65,60	8,79	5,31	-56,81	-3,48
Термін окупності власного капіталу, років	16	2	11	19	9	8
Рентабельність позикового капіталу, %	12,68	92,91	32,68	24,36	-60,23	-8,32
Термін окупності позикового капіталу, років	7	1	3	4	2	1

Складено автором на основі [33; 34; 35; 43; 44]

Аналогічну тенденцію до попереднього показника протягом 2021 – 2024 років спостерігаємо за показником рентабельності позикового капіталу. Так, у 2022 році порівняно з 2021 роком рентабельність позикових коштів зросла до свого максимального значення у 92,91 %. У 2023 році такий показник знизився до 32,68 %, а у 2024 році – до 24,36 %, що зумовлено спільним впливом двох факторів: значним зниженням обсягу чистого прибутку та майже незмінним

обсягом позикового капіталу Товариства.

Термін окупності позикового капіталу Товариства впродовж досліджуваного періоду зменшився на 3 роки, що є позитивним. Це свідчить про ефективну господарську діяльність.

У п.2.2 даної роботи ми відзначили, що аналізування стану, тенденцій та ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства здійснюється шляхом проведення трьох етапів. Так, на третьому етапі з метою встановлення ефективності формування, використання та управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання аналізується ліквідність балансу підприємства. Такий аналіз передбачає деяку перебудову активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості їх погашення. На цьому етапі головною метою є перевірка синхронності надходження і витрачання фінансових ресурсів підприємства, тобто його здатність розраховуватись за своїми зобов'язаннями власним майном за певний період часу [38].

Для визначення ліквідності балансу порівнюємо підсумки наведених груп активів і зобов'язань (Додаток Ж). Для визначення ліквідності балансу порівнюються підсумки наведених груп за активами й пасивами. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо дотримано співвідношення [40]:

$$A_1 > П_1; A_2 > П_2; A_3 > П_3; A_4 < П_4;$$

Виконання перших трьох нерівностей з необхідністю тягне виконання четвертої нерівності, тому практично істотним є порівняння підсумків перших трьох груп за активами й пасивами.

Таблиця 2.11

Стан ліквідності балансу Товариства у 2021 – 2024 роках

№	Умови абсолютної ліквідності	По підприємству				Виконання (+,-)			
		2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	$A_1 \geq П_1$	$A_1 < П_1$	$A_1 > П_1$	$A_1 > П_1$	$A_1 > П_1$	-	+	+	+
2	$A_2 \geq П_2$	$A_2 < П_2$	$A_2 > П_2$	$A_2 < П_2$	$A_2 > П_2$	-	+	-	+
3	$A_3 \geq П_3$	$A_3 > П_3$	$A_3 > П_3$	$A_3 > П_3$	$A_3 > П_3$	+	+	+	+
4	$A_4 \leq П_4$	$A_4 > П_4$	$A_4 < П_4$	$A_4 < П_4$	$A_4 < П_4$	-	+	+	+

Аналіз фактичного співвідношення нерівностей відповідно до таблиці 2.11 за 2021 рік дозволив встановити, що перша нерівність має протилежний знак, тому ліквідність балансу за звітний період не може бути оптимальною.

Враховуючи розрахунки таблиці 2.11, баланс Товариства абсолютно ліквідним можна вважати у 2022 та у 2024 роках, оскільки виконуються всі обов'язкові умови ліквідності, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства. Показники 2023 року за другою групою мають протилежні знаки, ніж в оптимальному варіанті, ліквідність балансу за 2023 рік не може бути абсолютною.

Як бачимо з розрахунків, на досліджуваному підприємстві за всі періоди переважають активи третьої групи – активи, що повільно реалізуються. Тобто це активи, для перетворення яких у наявні кошти, потрібен певний час. Водночас, проведений аналіз вказує на те, що, на підприємстві переважають зобов'язання четвертої групи (власний капітал, що постійно є в розпорядженні підприємства). Водночас, зобов'язання другої групи мають значні коливання, що підтверджує факт розрахунку Товариства з кредиторами.

Основний зміст управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання міститься у тому, щоб збалансувати активи та пасиви підприємства, забезпечити відповідність майна підприємства джерелам його формування, збалансувати вхідні та вихідні фінансові потоки підприємства. Проведений аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами досліджуваного підприємства у 2021 – 2024 роках дозволив зробити такі висновки: 1) ліквідність балансу Товариства спостерігалася лише у 2022 році, що вимагає від підприємства поповнення фінансових ресурсів за рахунок скорочення обсягів дебіторської заборгованості підприємства та зниження обсягів поточної заборгованості; 2) показники фінансової стійкості Товариства у своїй переважній більшості мають позитивну динаміку та відповідають рекомендованим значенням, що свідчить про ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів досліджуваного підприємства; 3) за типом фінансової стійкості підприємство є абсолютно

стійким лише у 2022 році, у 2021 році та 2023 році воно має кризове та нестійке фінансове становище відповідно. Проте, такі результати не є загрозливими для підприємства з огляду на високий рівень ліквідності та рентабельності, а також позитивну динаміку усіх показників.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Сучасні проблеми формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств.

В сучасних умовах одним з найважливіших факторів, що зумовлює масштаби і темпи розвитку підприємства, його нішу та стратегію на ринку є обсяг і структура фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства.

Невиконання умов ліквідності балансу та зниження якості фінансової стійкості підприємства за трьохкомпонентним показником, що відображає рівень управління фінансовими ресурсами обумовлює необхідність проведення ряду механізмів фінансової стабілізації для підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства і прискорення темпів його економічного розвитку.

Дослідження забезпечення фінансовими ресурсами Товариства показали, що впродовж 2021 – 2024 років спостерігалось зростання обсягів фінансових ресурсів Товариства. Причому, найбільшого зростання усі показники та елементи досягали у 2022 році, не дивлячись на негативний вплив фактору воєнного стану. Позитивна динаміка свідчить про те, що обсяги діяльності підприємства коливаються, але підприємство в подальшому намагається має перспективи для відновлення та подальшого нарощування своїх потужностей і прагне до підвищення ефективності своєї діяльності.

Джерела формування фінансових ресурсів Товариства є різноманітні. Загалом, виділимо власні джерела фінансування Товариства та залучені кошти, їх співвідношення покажемо на рисунку 3.1.

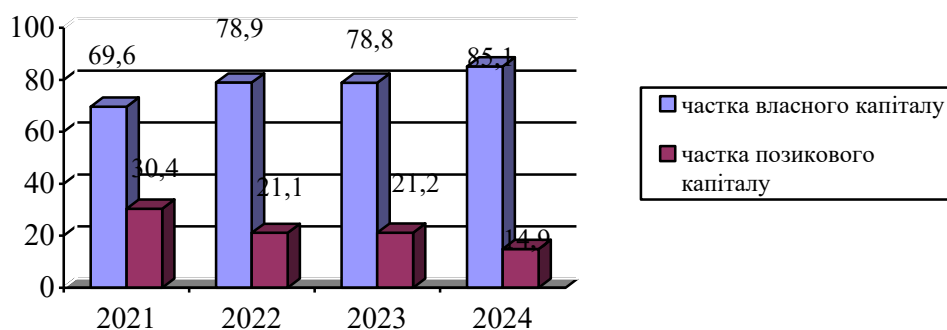

Рис. 3.1. Співвідношення власних та позикових джерел фінансування Товариства у 2021 – 2024 роках.

Складено автором

Частка власних фінансових ресурсів за останні 4 роки постійно зростала і загалом це позитивна тенденція. Підприємства можуть скеровувати отримані кошти для рефінансування діяльності, покращення матеріальної бази, забезпечення для наступного розширеного відтворення. А для здешевлення своєї поточної виробничо-фінансової діяльності підприємства мають змогу скористатися позиками та залученими коштами. Прибуток, як складова чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), є важливим внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів. Протягом усього досліджуваного періоду Товариство отримувало чистий прибуток, зокрема його динаміка є позитивною, а найбільшого свого значення чистий прибуток Товариства досяг у 2022 році та становив 350 021 тис. грн. Варто відзначити, що у 2021 році чистий прибуток Товариства був суттєво нижим та становив лише 55 206 тис. грн., що було спричинено наслідками посткризового періоду пандемії коронавірусу. У 2023 році чистий прибуток Товариства мав тенденцію до зниження та склав 116 535 тис. грн., що є наслідком значного зростання інших операційних витрат та фінансових витрат за отриманими позиковими ресурсами. У 2024 році чистий прибуток Товариства досяг позначки 74631 тис. грн. Аналіз стану та динаміки джерел фінансування підприємства показує помітний чіткий прямо пропорційний зв'язок між

збільшенням прибутку та обсягом фінансових ресурсів, задіяних підприємством для своєї діяльності (рисунк 3.2).

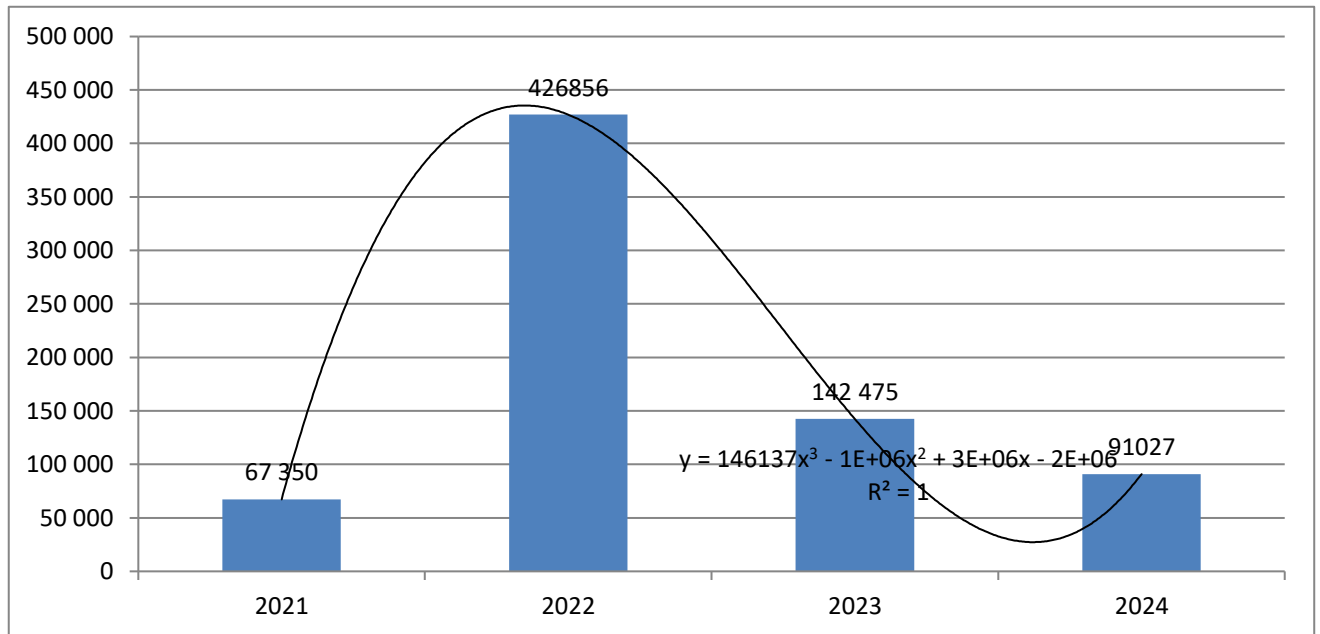

Рис. 3.2. Фінансовий результат до оподаткування Товариства у 2021 – 2024 роках.

Складено автором

Загалом існуюча тенденція є позитивною, свідчить про повноту використання власних фінансових ресурсів і можливості для залучення короткострокових банківських кредитів для фінансування поточної діяльності за умови постійного зростання прибутку. Повнота використання наявних фінансових ресурсів та фінансових можливостей, залучення коштів на економічно вигідній основі із зовнішніх джерел є важливою передумовою прискорення темпів інвестиційно-інноваційного розвитку і на цій основі підвищення ефективності господарської діяльності підприємств.

Сучасні тенденції розвитку світової фінансової системи характеризуються посиленням конкуренції за обмежені фінансові ресурси, а в умовах ведення воєнних дій в Україні така проблематика загострюється ще більше. При цьому основним критерієм виживання компаній на ринку стає

здатність своєчасно впроваджувати інновації для мобілізації достатнього обсягу фінансового капіталу [5]. Типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку підприємств стала гостра нестача фінансових ресурсів, що істотно позначилося в ефективності господарювання. У зв'язку з цим виникає потреба в управлінні процесами формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання, а саме:

- ✓ у короткостроковому періоді з'являється необхідність по-перше, забезпечення актуальної ліквідності, тобто таке управління грошовими потоками і поточними зобов'язаннями, яке б забезпечило платоспроможність у будь-який момент часу; по-друге, забезпечення економного використання фінансових ресурсів шляхом організації постійного контролю за витратами виробництва і обсягами продаж з метою забезпечення прибутковості підприємства;

- ✓ у довготерміновому періоді – досягнення оптимальної структури капіталу як гарантії довготермінової платоспроможності підприємства і рентабельності його капіталу [5].

Отже, основним завданням Товариства для досягнення ефективного функціонування підприємства в умовах кризових явищ, а також форс-мажорних обставин різного походження є вибір та дотримання такої стратегії формування та використання фінансових ресурсів підприємств, щоб вона спрямовувалася на забезпечення рентабельності, зниження фінансових ризиків, забезпечення та втримування необхідної ліквідності та підвищення ефективності використання наявного фінансового потенціалу.

Ефективність використання фінансових ресурсів характеризується оборотністю активів і показниками рентабельності та фінансової стійкості. Отже, ефективність використання фінансових ресурсів можна підвищувати, зменшуючи термін оборотності і, підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення виручки від реалізації товарів, робіт та послуг.

З метою вибору найкращого способу та заходів, передбачених для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами Товариства,

необхідно виявити найбільш актуальні проблеми, що цьому перешкоджають, а також ідентифікувати ризики й можливості до подальшого розвитку. З цією метою проведемо СВОТ-аналіз для досліджуваного підприємства (таблиця 3.1)

Таблиця 3.1

СВОТ – аналіз Товариства

Сильні сторони	Слабкі сторони
-інноваційне технологічне устаткування; -налагоджені зв'язки з постачальниками та покупцями; -висока якість продукції, сертифікація; -високий рівень ліквідності та платоспроможності підприємства; - висококваліфікований персонал; -здійснення зовнішньоекономічної діяльності; - високий рівень фінансової автономії.	-зростання дебіторської заборгованості; -низький рівень використання позикових коштів для поповнення оборотного капіталу; - низький рівень рентабельності; -нестача власних оборотних коштів.
Можливості	Загрози
-розширення ринків збуту, в тому числі й за кордоном; - високий експортний потенціал; - можливості залучення позикових ресурсів через високий рівень кредитоспроможності та фінансової стійкості; - можливість підвищення рентабельності та прибутковості.	-нестабільність податкового законодавства; - інфляція; -загрози воєнного стану; - високий рівень витрат на сировину та матеріали; - висока вартість позикових ресурсів; - скорочення попиту на готову продукцію на внутрішньому ринку; - плінність кадрів.

Складено автором

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами безпосередньо залежить від структури капіталу на підприємстві. Структура капіталу може бути перешкодою для підприємства. Вона також прямо впливає на рентабельність, норму прибутку, коефіцієнтів ділової активності та оборотності на підприємстві. Отже, можна запропонувати такі напрямки та шляхи підвищення ефективного використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану:

- збільшення запасів та готової продукції на складах на підприємстві.

Прискорення оборотності оборотних коштів веде до росту обсягів виробництва й реалізації продукції. Для прискорення оборотності оборотних коштів на підприємстві доцільно здійснювати: планування закупівлі необхідної сировини;

удосконалення прогнозування попиту; швидка доставка сировини;

- зменшення дебіторської заборгованості. Основною метою цього заходу є прискорення оборотності оборотного капіталу, що передбачає зменшення заборгованості дебіторів перед Товариством.

- зменшення поточних зобов'язань. У цьому контексті вітчизняним підприємствам потрібно мати запас коштів для виконання поточних розрахунків, резервувати кошти для покриття непередбачених витрат; мати визначену величину вільних коштів для забезпечення можливого чи прогнозованого розширення діяльності.

Таким чином, проблемами ефективного управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств, в тому числі й досліджуваного нами, є: висока вартість позикових ресурсів, зниження обсягів чистого прибутку та зростання витрат на сировину й матеріали; високий рівень невизначеності та непередбачуваних витрат, зниження оборотності дебіторської заборгованості, низький рівень рентабельності діяльності.

3.2. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства як метод управління.

Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства передбачає формування такого співвідношення власних та позикових їх джерел, за яких на підприємстві буде спостерігатися зростання рентабельності активів, прибутковості, фінансової стійкості. При цьому, нині не існує єдиного універсального методу оптимізації структури капіталу підприємства, застосовуючи який можна було би визначити оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом.

Таким чином, оптимізація структури капіталу – це важливий етап стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому

належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [32].

Мета управління структурою капіталу – мінімізувати витрати на залучення довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів.

На сьогодні у сучасній економічній літературі описано та підтверджено ефективністю використання на практиці таких методів оптимізації структури фінансових ресурсів [47]:

1) метод максимізації фінансової рентабельності на основі фінансового левериджу. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності (рентабельності власного капіталу) при різній структурі капіталу;

2) метод мінімізації вартості фінансових ресурсів (капіталу) на основі визначення середньозваженої вартості капіталу. Метод ґрунтується на попередній оцінці власного і позиченого капіталів за різних умов їх формування, обслуговування і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства;

3) метод мінімізації рівня фінансових ризиків, що передбачає визначення вибору фінансування різних складових активів підприємства. Такий метод пов'язаний з процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових активів підприємства: необоротних активів, оборотних активів (з розбиттям їх на постійну і змінну частини).

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності передбачає використання механізму фінансового левериджу. Фінансовий леверидж Ефект фінансового левериджу – це здатність позикового капіталу генерувати додатковий прибуток від вкладень власного капіталу або збільшувати рентабельність власного капіталу завдяки використанню позикових коштів [49].

На сьогодні не розроблено єдиного універсального методу оптимізації

фінансових ресурсів, застосовуючи який підприємство визначило б оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом. Тому проаналізувавши напрацювання в даній сфері знань ми систематизувати етапи пропонуємо оптимізації формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств: [50; 51]:

1. Проаналізувати склад капіталу в динаміці за періоди (квартали, роки) та тенденції зміни його структури, а також вплив, що вони здійснюють на фінансову стійкість та ефективність використання капіталу.

2. Оцінити вплив основних факторів, що визначають структуру капіталу: галузеві особливості операційної діяльності, стадія життєвого циклу організації, кон'юнктура товарного ринку, кон'юнктура фінансового ринку, рівень рентабельності операційної діяльності, податковий тиск на компанію, ступінь концентрації акціонерного капіталу.

3. Провести оптимізацію структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Необхідною умовою приросту рентабельності власного капіталу є перевищення рентабельності активів середньовідсоткової ставки кредиту. Оскільки коефіцієнт фінансового левериджу підсилює позитивну дію цього диференціала, його значення повинно бути максимальним, що досягається за рівного співвідношення власного та позикового капіталу.

4. Здійснити оптимізацію структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу, тобто сумарного обсягу власного та позикового капіталу та витрат на їх обслуговування, дозволяє обрати таку пропорцію, за якої цей показник буде мінімальним, а розмір залученого капіталу досягне значення, за якого максимізуватиме ринкову вартість організації.

5. Реалізувати оптимізацію структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вибір одного з методів фінансування активів повинен враховувати рентабельність організації, її кредитний рейтинг, ліквідність та платоспроможність. Чим сильніша позиція організації за цими показниками, тим ризикованіший метод фінансування вона обирає.

6. Визначити фінансову стратегію організації через формування відповідного показника цільової структури капіталу. Побудова фінансової стратегії має ґрунтуватись на визначенні основних цілей на майбутнє та завдань щодо досягнення запланованих показників. Згідно з ними здійснюватиметься подальше формування цільової структури капіталу організації залученням фінансових коштів з відповідних джерел.

Ураховуючи ці етапи, підприємство визначає на плановий прогностичний період найбільш прийнятну для себе структуру капіталу. При цьому для розрахунку ефекту фінансового левериджу використовують таку формулу [50]:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{Спп}) * (\text{Квра} - \text{Св}) * (\text{ПК/ВК}) \quad (3.1)$$

де Спп – ставка податку на прибуток; Квра – коефіцієнт валової рентабельності активів, %; Св – ставка відсотка за кредит, що сплачується підприємством за використання залученого капіталу, %; ЗК – середня сума залученого капіталу; ВК – середня сума власного капіталу.

Дія фінансового важеля полягає в тому, що підприємство, яке використовує позикові фінансові ресурси, виплачує відсотки за кредит і тим самим збільшує постійні витрати і, отже, зменшує прибуток і рентабельність. Нарощування фінансових витрат за позиковими коштами супроводжується збільшенням сили важеля і зростанням підприємницького ризику. Фінансовий важіль дозволяє визначити безпечний обсяг позикових коштів, розраховувати допустимі умови кредитування і, отже, має велике значення в забезпеченні фінансової стійкості господарюючого суб'єкта.

Діапазон практичного застосування механізму фінансового левериджу також обумовлюється тим, що цей показник можна розрахувати не тільки в цілому, за всім обсягом позикового капіталу, але і в розрізі кожного з його джерел (короткостроковим і довгостроковим кредитам і т.п.). Необхідно відзначити, що зарубіжні науковці та практики вважають оптимальним його значення на рівні 30 – 50% [4]. Якщо позикові ресурси приносять віддачу у розмірі менше 30% додаткового прибутку, то залучення таких кредитів не є

оптимальним рішенням. В той же час при значенні більше 50% – у підприємства підвищуються фінансові ризики.

Проведемо оцінку ефективності структури капіталу Товариства у 2021 – 2023 роках. Результати обчислень відобразимо у таблиці 3.2.

Розрахуємо ефект фінансового левериджу Товариства у 2021 році:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - 0,18) \times (4,09 - 18) \times (435272 \div 922358) = - 5,38$$

Отже, у 2021 році ефект фінансового важеля набув від'ємного значення і склав -24,18%, тому подальше залучення позикового капіталу призведе до ще більшого скорочення рентабельності власного капіталу. Від'ємне значення показника було зумовлене тим, що коефіцієнт валової рентабельності активів був суттєво меншим за ставки відсотка за кредит. У 2021 році розрахунковий показник ефекту фінансового левериджу не досягає рекомендованого значення.

Таблиця 3.2

Динаміка ефекту фінансового важеля Товариства
протягом 2021-2024 років

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	922 358	533 572	1325950	1406633
Середньорічна вартість позикового капіталу, тис. грн.	435 272	376 720	356 633	306354
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	4,09	21,61	6,68	5,48
Ставка відсотка за кредит, що сплачується підприємством, %	18	18	18	18
Ефект фінансового важеля	-5,38	2,09	-3,97	-0,33

Складено автором

Розрахуємо ефект фінансового левериджу Товариства у 2022 році:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - 0,18) \times (21,61 - 18) \times (376720 \div 533572) = 2,09$$

У 2022 році показник фінансового левериджу Товариства також не досягав рекомендованого значення, проте його динаміка є позитивною. У цьому періоді показник становив 2,09 % та показує, що рентабельність

власного капіталу збільшилась на 2,09 % за рахунок залучення позикових коштів. Дане значення показника є нормальним для вітчизняних підприємств, хоча не досягає до нормативного європейського у 30 – 50%.

Розрахуємо ефект фінансового левериджу Товариства у 2023 році:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - 0,18) \times (6,68 - 18) \times (356633 \div 1325950) = -3,97$$

У 2022 році ефект фінансового важеля також набував від'ємного значення і складав -3,97 %. Від'ємне значення показника було зумовлене тим, що коефіцієнт валової рентабельності активів не був значно нижчим за ставку відсотка за кредит. Отже, як бачимо, що досліджуваному підприємству для покращення ситуації потрібно збільшувати значення коефіцієнта валової рентабельності активів, це можна зробити після впровадження заходів щодо нарощення обсягів валового прибутку.

Розрахуємо ефект фінансового левериджу Товариства у 2024 році:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - 0,18) \times (5,48 - 18) \times (306354 \div 1406633) = -0,33$$

У більшості років Товариство неефективно використовувало позиковий капітал, що свідчить про необхідність або збільшувати рентабельність активів, або знижувати вартість запозичень. Високий діапазон коливань ЕФЛ протягом 2021 – 2024 років свідчать про високу волатильність та кардинальні зміни у фінансовій діяльності компанії. У 2024 році Товариство майже нейтралізувало негативний вплив фінансового важеля, що свідчить про позитивні зміни у співвідношенні рентабельності активів та вартості боргу.

Отже, дослідження оптимізації формування фінансових ресурсів на підприємстві дало змогу зробити такі висновки:

1. Оптимізація фінансових ресурсів підприємства має на меті визначити найкращі обсяги їх формування за основними джерелами, за яких досягається максимальна ефективність фінансової діяльності підприємства.

2. Оптимальним співвідношенням між власним і позиковим капіталом визначається для кожного підприємства індивідуально в залежності від його особливостей.

4. Під час розрахунку оптимального співвідношення власного та

позикового капіталу необхідно враховувати не тільки вже відпрацьовані методи оптимізації структури капіталу, але й показники резерву капіталу, рентабельності капіталу підприємства та кредитоспроможності.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження щодо управління фінансовими ресурсами підприємства можна зробити такі висновки:

1. На основі критичного аналізу наукових джерел можемо зробити висновок про відсутність єдиного підходу щодо визначення поняття «фінансові ресурси», їх класифікації та структури. Нами було конкретизовано зміст цього поняття з врахуванням того, що фінансові ресурси відіграють неабияку роль не лише у забезпеченні оптимального фінансового стану, а й у гарантуванні безпечного розвитку суб'єктів господарювання. Вважаємо, що фінансові ресурси підприємства – це сукупність активів підприємства, що сформовані з власних, позичених та залучених джерел з метою забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єктів господарювання, а також досягнення оптимального рівня їх фінансової безпеки. У роботі обґрунтовано основні типологічні характеристики фінансових ресурсів підприємств.

2. Визначено, що формування та використання фінансових ресурсів має важливе значення для функціонування, розвитку та забезпечення фінансової безпеки підприємства. Необхідність розрахунку показників аналізу ефективності формування та використання фінансових ресурсів формує інформаційну базу для прийняття фінансовими менеджерами та керівництвом підприємства ефективних фінансових рішень. Також проведення аналізу коефіцієнтів ефективності управління фінансовими ресурсами визначає можливості ідентифікації загроз та ризиків фінансовій діяльності підприємства, а також створює умови для мінімізації наслідків їх впливу. З огляду на вище зазначене, систематизовано основні показники аналізу ефективності формування, використання та управління фінансовими ресурсами підприємства та описано методику їх розрахунку.

3. Обґрунтовано, що ефективна організація управління фінансовими ресурсами підприємства визначає його фінансовий стан та рівень фінансової

безпеки. Вважаємо, що управління фінансовими ресурсами – це процес прийняття ефективних управлінських рішень в конкретних умовах часу з метою максимізації вартості підприємств та забезпечення їх безпечного розвитку. Механізм управління фінансовими ресурсами підприємства є частину загального фінансового менеджменту на підприємстві, а також є сукупністю форм, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється управління фінансовими ресурсами. У роботі виокремлено основні складові механізму управління фінансовими ресурсами підприємства: цілі, завдання, принципи, об'єкт, суб'єкт, методи управління та інструментарій управління.

4. Досліджуване Товариство має стійкий фінансовий стан за показниками ліквідності. Водночас, функціонування Товариства відбувається у складних економічних умовах, обумовлених воєнним станом в Україні. На тлі інфляційних коливань, здорожчання кредитних ресурсів, зростання цін на сировину та матеріали, порушення логістичних шляхів, Товариство у 2022 році наростило обсяги прибутку. Протягом 2021 – 2024 року на підприємстві спостерігається зростання за усіма показниками фінансово-господарської діяльності, зокрема: власним капіталом, позиковим капіталом, чистим прибутком, чистим доходом. Винятком стали показники реальних та фінансових інвестицій.

5. Проведений аналіз стану, структури та динаміки напрямів використання фінансових ресурсів Товариства дозволяє прийти до висновку, що не зважаючи на позитивні тенденції щодо абсолютних обсягів формування активів, обсягів дебіторської заборгованості, грошових коштів, ефективність використання обігових коштів Товариства у 2021 – 2024 роках має тенденцію до зниження. Це, насамперед, обумовлено зниженням виручки від реалізації товарів, робіт та послуг підприємства у 2023 році. Для підвищення ефективності використання оборотних коштів Товариству необхідно переглянути свою кредитну політику.

6. Проведений аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами досліджуваного підприємства у 2021 – 2024 роках дозволив зробити такі висновки: 1) ліквідність балансу Товариства спостерігалася лише у 2022 та 2024

роках, що вимагає від підприємства поповнення фінансових ресурсів за рахнок скорочення обсягів дебіторської заборгованості підприємства та зниження обсягів поточної заборгованості; 2) показники фінансової стійкості Товариства мають позитивну динаміку та відповідають рекомендованим значенням, що свідчить про ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів досліджуваного підприємства; 3) за типом фінансової стійкості підприємство є абсолютно стійким лише у 2022 та у 2024 роках, у 2021 році та 2023 році воно має кризове та нестійке фінансове становище відповідно. Проте, такі результати не є загрозливими для підприємства з огляду на високий рівень ліквідності та рентабельності, а також позитивну динаміку усіх показників.

7. У роботі встановлено, що між збільшенням прибутку та обсягом фінансових ресурсів, задіяних підприємством для своєї діяльності існує прямо пропорційний зв'язок. Ідентифіковано основні проблеми ефективного управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств, в тому числі й досліджуваного нами, є: висока вартість позикових ресурсів, зниження обсягів чистого прибутку та зростання витрат на сировину й матеріали; високий рівень невизначеності та непередбачуваних витрат, зниження оборотності дебіторської заборгованості, низький рівень рентабельності діяльності. Сформовано матрицю SWOT-аналізу Товариства, де визначено сильні та слабкі сторони, загрози та можливості розвитку у воєнний час.

8. Обґрунтовано мету та основні напрями оптимізації фінансових ресурсів підприємства. Визначено, що оптимальна структура фінансових ресурсів підприємства повинна забезпечувати максимальну ефективність діяльності підприємства. Проведено оцінку структури фінансових ресурсів Товариства у 2021 – 2024 роках на основі показника ефекту фінансового левериджу та встановлено, що у жодному із періодів його значення не відповідає рекомендованому та загальноєвропейському показнику. Запропоновано основні напрями покращення ефективності управління фінансовими ресурсами Товариства. У більшості років Товариство неефективно використовувало позиковий капітал, що свідчить про необхідність або збільшувати

рентабельність активів, або знижувати вартість запозичень. Високий діапазон коливань ефекту фінансового левериджу протягом 2021 – 2024 років свідчать про високу волатильність та кардинальні зміни у фінансовій діяльності компанії. У 2024 році Товариство майже нейтралізувало негативний вплив фінансового важеля, що свідчить про позитивні зміни у співвідношенні рентабельності активів та вартості боргу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий словник для студентів фінансового факультету всіх форм навчання: [Електронне видання] / уклад. Л. Ф. Кондусова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 39 с.
2. Романенко Т. В. Шляхи удосконалення формування та використання фінансових ресурсів підприємств. *Наукові праці*. Полтава, 2013. С. 248-252.
3. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс. Київ: Ніка-Центр, 2014. 656 с.
4. Брігхем Ю. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. Київ: Молодь, 1997. 1000 с.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія). Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2007. 240 с.
6. Філімоненков О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: МАУП, 2004. 328 с.
7. Петленко Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 298 с.
8. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
9. Ткаченко І.П. Управління фінансовими ресурсами підприємств: аналіз джерел їх формування та підвищення ефективності використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. №7. с.55-59.
10. Музиченко А. О. Напрями поліпшення формування та використання фінансових ресурсів. *Вісник Харківського національного аграрного університету*. 2009. № 11 (1). С. 108 – 114.
11. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка та суспільство. 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/111.pdf (дата звернення 20.10.2024)

12. Азаренкова Г.М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни] 3-тє вид., виправ. і доповн. К.: Знання-Прес, 2009. 300 с.

13. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. В. Кнейслер, І. С. Гуцал, О. Р. Квасовський, Н. Я. Спасів. Тернопіль: Вектор, 2016. 388 с.

14. *Arnold G. Corporate Financial Management.* P. 570.

15. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 398 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19977/1/Verstka%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%89%D1%83%D0%BA%201.pdf> (дата звернення 20.10.2024)

16. Стащук О. (2022). ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ. *Матеріали конференцій МЦНД*, (26.08.2022; Чернівці, Україна), 54–55. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/204> (дата звернення 20.10.2024)

17. Стащук О. В., Шикун В. В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ СЕКТОРА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА. (2024). *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 1(37), 105-110. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-105-110> (дата звернення 10.10.2024)

18. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016 – 304 с.

19. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства. К.: Либідь, 2010. 384 с.

20. Авдей О. К. Управління фінансовими ресурсами підприємств будівного комплексу. *Економічний вісник Донбасу*. 2012. № 3(29). С. 149-153.

21. Подольська, В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 271 с.

22. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: [навчальний посібник]. Львів, 2021. 264 с.
23. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ, 2005. 535 с.
24. Волкова Н.А. Аналітична оцінка оптимізації фінансових ресурсів URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/> (дата звернення 20.09.2024)
25. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/91.pdf> (дата звернення 02.08.2024)
26. Джерело: Кобилецький В. Р., Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості. Онлайн-журнал «Financial Analysis online». URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/294-oborotnist-kreditorskoji-zaborgovanosti> (дата перегляду: 26.11.2024)
27. Кліманський, А. (2023). ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ. *Економіка та суспільство*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-31> (дата перегляду: 16.11.2024)
28. Мавлєва, Д., & Лиса, О. (2023). УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52> (дата перегляду: 26.09.2024)
29. Лизунова Т. Г., Смоляр Л. Г. Сучасні підходи до управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/fe2ee236-d7f8-4b0d-acd2-e4b5ca318645/content> (дата перегляду: 18.11.2024)
30. Джерелейко С. Д. Управління фінансовими ресурсами промислових підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/156.pdf (дата перегляду: 26.08.2024)

31. Меренкова Л. О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 80–83.
32. Фінанси підприємств: підручник [7-ме вид.] / під ред. А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2008. 552с.
33. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2023 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2023.pdf (дата перегляду: 16.11.2024)
34. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2022 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2022.pdf (дата перегляду: 16.11.2024)
35. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2021 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2021.pdf (дата перегляду: 16.11.2024)
36. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/10.pdf (дата перегляду: 04.11.2024)
37. Мішеніна Н. В. Механізм формування оптимальної структури фінансового капіталу в системі забезпечення стійкого розвитку підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2010. № 1. С. 7–14.
38. Меренкова Л. О. Сучасні підходи щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства в ринковій економіці. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 344–347.
39. Близнюк О.П., Горпинченко А.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія «Економічні науки»*. Т. XV. 2012. С. 52 - 58.
40. Лобода О.А. Джерела фінансового забезпечення підприємства та їх роль у розвитку економіки регіону. *Вісник Дніпропетровського університету «Економіка»*. 2012. №6. С. 102-104.
41. Ліснічук О. А., Нестерчук Т. А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/63.pdf (дата перегляду:

02.10.2024)

42. Котенок, А., & Овчаренко, Д. (2023). АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМПАНІЇ ERNST AND YOUNG BALTIC SIA. *Молодий вчений*, 11 (123), 120-124. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-15> (дата перегляду: 16.09.2024)

43. Фінансово-господарський аналіз підприємства. URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/314-period-okupnosti-vlasnogo-kapitalu> (дата перегляду: 17.11.2024)

44. Мельник М. І. Оцінка ефективності власного та позикового капіталу агрохолдингів України. *Інфраструктура ринку*, 2017. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/20.pdf (дата перегляду: 08.11.2024)

45. Куліченко Ю. Л. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація. *Молодіжний вісник УАБС НБУ, Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. URL: <http://bulletin.uabs.edu.ua/..B726B86443B5FFB6C3> (дата перегляду: 07.10.2024)

46. Єріс Л. М. Оптимізація джерел фінансування діяльності підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми : ЛТД, УАБС, 2007. С. 151–154.

47. Барабан У. Методи оптимізації фінансових ресурсів підприємства. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21186/2/SEIED_2017_Baraban_U-Methods_of_optimization_of_88-89.pdf (дата перегляду: 12.11.2024)

48. Ковальов, В., & Асташов, Д. (2024). ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (20), 199-207. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.23> (дата перегляду: 08.11.2024)

49. Гнатенко, Є. (2019). ЩОДО МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО І ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА. *Економіка та суспільство*, (20). вилучено із <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/18> (дата перегляду: 15.10.2024)

50. Довбня С. Б. Оптимізація програми фінансування підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2013. №18. С. 79–82.

51. Руденко, І. (2022). АНАЛІЗ ЛЕВЕРИДЖУ ЯК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ПРИБУТКОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. *Економіка та суспільство*, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-9> (дата перегляду: 15.10.2024)

52. Мавлєва, Д., & Лиса, О. (2023). УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52> (дата перегляду: 10.10.2024)

53. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2024 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2024.pdf (дата перегляду: 16.11.2024)

54. Karlin M., **Stashchuk O.**, Borysiuk O. Financial aspects of taking into account of new economic risks in the activity of enterprises. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2021, 4 (39), 376–386. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241330>

55. **Стащук О.**, Шикун В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання сектора малого підприємництва. (2024). *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 1(37), 105-110. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-105-110>

56. Озімок К. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи : збірн. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. (м. Луцьк, 12 черв. 2025 р.). / упорядн.: проф. О. В. Стащук, доц. О. В. Борисюк, доц. Н. В. Ткачук. — Луцьк: Вежа-Друк, 2025. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/28415>

ДОДАТКИ